

บทที่ 6

วิวัฒนาการของการใช้ประโยชน์ที่ดินและป่าไม้บริเวณลุ่มทะเลสาบสงขลา ระหว่างปี 2442-ปัจจุบัน (2544) : กรณีศึกษาชุมชนบางแก้ว อำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง

ในบทนี้เป็นการนำเสนอวิวัฒนาการของการใช้ประโยชน์ที่ดินและป่าไม้ กรณีศึกษาชุมชนบางแก้ว เป็นชุมชนที่มีการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการทำนาเป็นหลัก ซึ่งประกอบด้วยประเด็นที่สำคัญคือที่ตั้งของชุมชนบางแก้วและทรัพยากรธรรมชาติ ประวัติความเป็นมาของชุมชนและการตั้งถิ่นฐาน โดยจำแนกเป็นชุมชนพื้นเพเดิม ชุมชนชาวจีนอพยพ และ ชุมชนครองชีพและพื้นที่ทุ่งสงวน การใช้ประโยชน์ที่ดินและป่าไม้ระหว่างปี พ.ศ. 2442-2489 และ การใช้ประโยชน์ที่ดินและป่าไม้ระหว่างปี พ.ศ. 2490-ปัจจุบัน (2544)

6.1 ที่ตั้งของชุมชนบางแก้วและทรัพยากรธรรมชาติ

ชุมชนบางแก้วตั้งอยู่ฝั่งตะวันตกของพื้นที่ลุ่มทะเลสาบสงขลา โดยมีอาณาเขตทางทิศเหนือจดตำบลเขาชัยสน ตำบลจองถนน อำเภอเขาชัยสน ทางใต้ จดตำบลฝาละมี อำเภอปากพะยูน ตำบลป่าบอน อำเภอป่าบอน ทิศตะวันออก จดทะเลสาบสงขลา และทิศตะวันตก จดตำบลแม่ขรี อำเภอตะโหมด

บริเวณที่ตั้งของชุมชนบางแก้วเป็นที่ราบเหมาะสำหรับการทำนา และเป็นพื้นที่การเกษตรที่มีสัดส่วนสูงที่สุด คือ ร้อยละ 63.3 ของพื้นที่เกษตรทั้งหมด (ตารางที่ 6.1) มีลำคลองบางแก้วซึ่งมีต้นกำเนิดจากเทือกเขาบรรทัดทางทิศเหนือเขตอำเภอตะโหมด เป็นแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรไหลผ่านชุมชนลงสู่ทะเลสาบสงขลาที่เป็นแหล่งทรัพยากรสำคัญอีกแหล่งหนึ่งที่หล่อเลี้ยงชีวิตผู้คนของชุมชนมาช้านาน

ชุมชนบางแก้วในปัจจุบันมีพื้นที่ 113.45 ตารางกิโลเมตร หรือ 74,375 ไร่ (ราชกิจจานุเบกษา, 2541) ครอบคลุม 3 ตำบล คือ ตำบลท่ามะเค็ด ตำบลโคกสัก และตำบลนาปะขอ (รูปที่ 6.1) สำหรับการศึกษานี้จะเลือกชุมชนบางแก้วจะเน้นชุมชนที่มีประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานและการใช้ที่ดินเพื่อการทำนามาช้านาน ซึ่งจะได้เลือกชุมชนนาปะขอ ประกอบไปด้วยหมู่บ้านทั้งหมด 13 หมู่บ้าน ในการพิจารณาชุมชนดังกล่าวอาศัยหลักฐานทางประวัติศาสตร์ เรื่องเล่า เป็นเกณฑ์ในการเลือก นอกจากนั้นยังใช้ข้อมูลสถิติพื้นที่เกษตรสำหรับการทำนาเป็นตัวชี้วัดอีกด้วย โดยสัดส่วนของพื้นที่ทำนาของชุมชนนาปะขอสูงสุด คือ ร้อยละ 59.4 ในขณะที่ตำบลโคกสักมีสัดส่วนพื้นที่ทำนาร้อยละ 21.9 และตำบลท่ามะเค็ดมีสัดส่วนของพื้นที่ทำนาเพียงร้อยละ 18.7 (ตารางที่ 6.2)

ตารางที่ 6.1 สัดส่วนของการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรอำเภอบางแก้ว พ.ศ. 2544

การใช้พื้นที่	จำนวน (ไร่)	ร้อยละของพื้นที่ทั้งอำเภอ	ร้อยละของพื้นที่เกษตรทั้งหมด
ข้าวนาปี	38,827	52.20	63.29
นาปรัง	3,950	5.31	6.44
ยางพารา	16,010	21.53	26.10
ไม้ผล	2,427	3.26	3.96
ไม้ยืนต้น	1,794	2.41	2.92
รวมพื้นที่เกษตร	61,343	82.48	100.00
รวมพื้นที่ทั้งอำเภอ	74,375	100.00	

ที่มา : สำนักงานเกษตรอำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง, 2544

ตารางที่ 6.2 การใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรของอำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง รายตำบล พ.ศ. 2544

การใช้พื้นที่	ตำบลท่ามะเค็ด	ร้อยละ	ตำบลโคกสีก	ร้อยละ	ตำบลนาปะขอ	ร้อยละ	รวม
พื้นที่ทั้งหมด	18,884	25.4	27,458	36.7	28,006	37.7	74,375
พื้นที่การเกษตร	12,429	20.3	21,177	34.5	27,737	45.2	61,343
พื้นที่ข้าวนาปี***	7,267	18.7	8,500	21.9	23,060	59.4	38,827
พื้นที่นาปรัง	350	8.8	1,500	38.0	2,100	53.2	3,950
พื้นที่ยางพารา	3,680	23.0	10,028	62.6	2,302	14.4	16,010
พื้นที่ไม้ผล	237	9.8	747	30.8	1,443	59.5	2,427
พื้นที่ไม้ยืนต้น	355	19.8	714	39.8	725	40.4	1,794

ที่มา : สำนักงานเกษตรอำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง, 2544

6.2 ประวัติความเป็นมาของชุมชนและการตั้งถิ่นฐาน

เนื่องจากชุมชนนาปะขอเป็นชุมชนที่เกิดจากการผสมผสานของกลุ่มชุมชนพื้นเพเดิม (พื้นที่บริเวณทางทิศเหนือของชุมชน หรือบริเวณที่อยู่ติดตำบลจองถนน) ชุมชนชาวจีนอพยพ (บริเวณส่วนกลางของพื้นที่) และชุมชนผู้อพยพจากต่างถิ่นบริเวณจังหวัดใกล้เคียง (บริเวณครองชีพและทุ่งสงวนต่างๆ) ซึ่งการตั้งถิ่นฐานของกลุ่มคนแต่ละกลุ่มเกิดขึ้นในช่วงเวลาที่ต่างกัน และมีความแตกต่างกันในวิถีของการตั้งถิ่นฐานในชุมชนนาปะขอในภาพรวม จึงจะได้นำเสนอให้เห็นถึงการเข้ามาของแต่ละกลุ่ม ดังนี้

6.2.1 ชุมชนพื้นเพเดิม (พื้นที่ทางด้านทิศเหนือของชุมชนนาปะขอ)

บางแก้วเคยเป็นส่วนหนึ่งของอำเภอเขาชัยสน ซึ่งระบุเป็นเอกสารเพลานางเลียดขาวว่า มีโคกเมืองบางแก้วเป็นที่ตั้งของเมืองพัทลุงแห่งแรกเมื่อราวพุทธศตวรรษที่ 15 ช่วงสมัยศรีวิชัย (ศรีสุนทร, 2542) โดยมีวัดเขียนบางแก้วเป็นศาสนสถานที่สำคัญของชุมชน จึงเป็นไปได้ว่าการตั้งถิ่นฐานของชุมชนบางแก้วน่าจะเคลื่อนเข้ามาทางด้านอำเภอเขาชัยสน โดยเฉพาะพื้นที่ตำบลจองถนน เป็นพื้นที่ที่ติดต่อกับตำบลนาปะขอ และตำบลท่ามะเดื่อของอำเภอบางแก้ว ประกอบกับสภาพทางภูมิศาสตร์ที่อยู่ใกล้ทะเลสาบ แหล่งน้ำ บริเวณดังกล่าวจึงเป็นทำเลที่สำคัญเชื่อมต่อกับคลองท่ามะเดื่อ เป็นจุดค้าขายทางเรือที่สำคัญ (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ, 2542) และเป็นเหตุผลหนึ่งที่ระบุได้ว่า การตั้งชุมชนบางแก้วเริ่มมีขึ้นในบริเวณพื้นที่ชุมชนนาปะขอเป็นชุมชนแรกๆ นอกจากลักษณะทางภูมิศาสตร์แล้ว ชุมชนนาปะขอยังมีหลักฐาน ดำเนินเรื่องเล่า โบราณสถาน โบราณวัตถุที่ปรากฏให้เห็นในปัจจุบัน

หลักฐานที่เป็นตำนานเรื่องเล่าของการตั้งถิ่นฐานในชุมชนนาปะขอ ปรากฏดังนี้ (เอกสารประกอบการประชุมหมู่บ้าน, 2543)

ตามประวัติเล่ากันว่าเมืองพัทลุง ได้ตั้งมาตั้งแต่ก่อน พ.ศ.1480 หรือ 1000 ปีมาแล้ว เดิมเมืองพัทลุงตั้งอยู่ที่ชะติงพระ (ปัจจุบันอำเภอสะติงพระ จังหวัดสงขลา) เข้าเมืองพัทลุง ชื่อ พระยา กรุงทอง ได้ครองเมืองพัทลุง ตรงกับสมัยกรุงศรีอยุธยาฝ่ายเหนือ หรือกรุงสุโขทัยราชธานี ตามประวัติศาสตร์เล่าว่ามีสามภรรยาครอบครัวหนึ่ง ชื่อ ตาสาม โมและยายเพชร อาศัยอยู่ที่ตำบลพระท่า ตะวันตกของทะเลสาบสงขลา (ปัจจุบันเรียกว่า บ้านเกิด ตั้งอยู่ในอำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง)

ตาสาม โมเป็นหมอเฒ่านายกองช่าง เลี้ยงข้าวส่งพระยากรุงทอง อยู่เป็นประจำทุกปี อยู่มาวันหนึ่งตาสาม โมและยายเพชร 2 สามภรรยา ได้กุมารจากป่าไผ่เสริง กับนางจากป่าไผ่ตง มีพรรณเลือนั่นขาว จึงเรียกว่า นางเลียดขาว มาเลี้ยงดู เมื่อทั้งสองเจริญวัย ตากับยายจึงจัดพิธีแต่งงานกัน

ครั้นต่อมา ตากับยายได้ถึงแก่กรรม กุมารกับนางเลียดขาวก็ทิ้งการงานป็นกิจ แล้วนำอิฐไปฝังไว้ในถ้ำภูเขาสวรรค์ กุมารกับนางเลียดขาวได้มรดกเป็นนายกองช่างต่อมา จนมีกำลังมากขึ้น ตั้ง

แต่นั้นมาเรียกตำบลนั้นว่า "พระเกิด" เลี้ยงช้างส่งพระยากรุงทองปีละตัว จึงทำเพลาคำรา(ตำนาน) ไว้สำหรับเมืองพัทลุงสืบมา ต่อมาเรียกว่าที่ กช(คือ ส่วนช้าง) มีเขตถึงบ้านท่ามะเดื่อ

ครั้งล่วงมากุมารกับนางเลือกขาว ก็พาสมิตรพรรคพวก ไปทางทิศอีสานบ้านพระเกิด กุมารขี่ช้างพลายคชวิชัย มีหมอเฒ่าแก่นมิ่งคงเป็นควาญช้าง ส่วนนางเลือกขาวขี่ช้างพังค้วง มีพ่อเฒ่าศรีเทพเป็นควาญช้าง ครั้น ไปถึงที่ชัยภูมิก็ตั้งพักอยู่ ณ บางแก้ว(ปัจจุบันอยู่ตำบลจองถนน อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง) แต่มันก็เรียกกุมารนั้นว่า "พระยา"

ครั้งนั้นนางเลือกขาวทรมณ์สร้างพระพุทธรูปและอุโบสถไว้ที่สะทังวัดหนึ่ง ฝ่ายพระยา กุมารก็เอาทรัพย์ทำพระวิหารและพระพุทธรูป แล้วจารึกลงในแผ่นทองคำเป็นตำนานให้ชื่อว่า "วัดเขียนบางแก้ว" อารามหนึ่ง และในวันพฤหัสบดี ปีฉลู พ.ศ.1492 ที่จะถึงพระ พระยากรุงทองทำพระมหาธาตุและก่อพระเชตุพนวิหาร พร้อมกับวัดสะทัง วัดเขียนบางแก้ว เป็น 3 อาราม

พระกุมารและนางเลือกขาวชอบท่องเที่ยวและใจบุญ เมื่อเดินทางไปที่ไหน ก็มักจะสร้างพระพุทธรูปไว้ตามตำบลต่างๆ เป็นต้นมา พระยา กุมารสร้างพระนอนไว้ที่ตรังองค์หนึ่ง เมื่อกลับจากลังกาขึ้นบกที่ตรัง นางเลือกขาวก็สร้างวัด ณ ที่พระพุทธรูปศิंहสังเวฬุพัทหนึ่ง ไปเมื่อนครศรีธรรมราช ก็สร้างพระพุทธรูปไว้หลายอำเภอ ความใจบุญของนางเลือกขาวเลื่องลือไปถึงกรุงศรีอยุธยาฝ่ายเหนือ ก็โปรดให้พระยาพิชัยโลกและนางจันทร์ มารับนางเลือกขาวที่นครศรีธรรมราช เพื่อทรงเลี้ยงเป็นมเหสี พอไปถึงกรุงทราบว่ามีสามีและตั้งครรภ์แล้ว ก็ไม่ได้ตั้งที่ตั้งพระทัยไว้เมื่อนางคลอดบุตรและโตพอสมควร ก็ทรงขอไว้ เรียกว่า วัดแม่เจ้าอยู่หัวเลือกขาวแล้วนางเลือกขาวเดินทางกลับมาหาพระยา กุมารที่พระเกิด

ระหว่างทางนางเลือกขาวพร้อมมิตรพรรคพวก ได้ขี่ช้างจนถึงหนองน้ำใหญ่ ชาวบ้านเรียกว่า พรุ้ง (อยู่ทางทิศใต้ของวัดช่างทอง หมู่ที่ 5 ตำบลนาปะขอ อำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง) ให้ช้างพักผ่อน ซึ่งหมู่บ้านขนาดใหญ่นั้นมีชาวบ้านอยู่ 2 กลุ่มบ้าน ต่อมาชาวบ้านเรียกว่า บ้านช่างทองตก และบ้านช่างทองออก (ช่างทอง หมายถึง ช่างเดิน เป็นภาษาพูดของคนสมัยนั้น) ต่อมาเรียกว่า บ้านช่างทองตก และบ้านช่างทองออก อยู่ในหมู่ที่ 5 ตำบลนาปะขอ อำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง แล้วนางเลือกขาวได้เดินทางต่อมาถึงทุ่งนาใกล้กับกลุ่มบ้านใหญ่ ความช้างได้หยุดแล้วเห็นคนทำนาแล้ว ปักขอข้างลง และขึ้นนั่งบนค้ำยอิทธิฤทธิ์และไสยศาสตร์ คนทำนาก็ปักไม้หมก (ไม้เขียนัว) และขึ้นนั่งบนค้ำยอิทธิฤทธิ์และไสยศาสตร์ เช่นกัน ถามความว่าคนทำนาชื่อ สมการทอง (ประวัติไม่แน่ชัดว่าทำไมจึงเรียกอย่างนั้น) ได้พูดคุยกันจนได้เวลาพอสมควรก็ออกเดินทางไปแล้ว ชาวบ้านเรียกกลุ่มบ้านใหญ่นี้ว่าบ้านนาปักขอ (หมู่ที่ 4 ตำบลนาปะขอปัจจุบัน) ต่อมาเรียกว่า บ้านนาปะขอ อาศัยตำนานเมืองพัทลุงมีเรื่องราวเขียนด้วยดินสอดำอยู่ในกระดาษเพล่า เย็บเล่มด้วยสมุดจีนว่าเรื่องนางเลือกขาว ซึ่งเป็นชื่อเรียกของ ตำบลนาปะขอ สืบมาจนถึงปัจจุบัน

นาปะขอเป็นชุมชน มีองค์ประกอบของความเป็นชุมชน คือ มีแม่น้ำ ลำคลอง วัด (วินัย, 2538) โดยเฉพาะวัด ปรากฏหลักฐานทางโบราณสถานสำคัญในพื้นที่ดังกล่าว ได้แก่

วัดข้างทอง : ตั้งอยู่หมู่ที่ 5 ต.นาปะขอ ตามหลักฐานระบุว่า เป็นวัดสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น และบริเวณนี้เป็นที่ตั้งของชุมชนใหญ่

วัดสวนदारาม : ตั้งอยู่หมู่ที่ 2 ต.นาปะขอ มีหลักฐานแสดงให้เห็นว่ามีการตั้งชุมชนเก่าแก่ (ประมาณพุทธศตวรรษที่ 18 - 23) จากการขุดพบกระเบื้อง เหล็ก ตลอดจนอุปกรณ์ต่างๆ มากมาย โดยมีประวัติเล่าต่อกันมาว่า บริเวณดังกล่าวมีคนอาศัยอยู่มาก ภายใต้การดูแลของदारาม เป็นผู้ซึ่งชาวบ้านทั่วไปให้ความเคารพยำเกรง และเป็นผู้นำที่ทำงานในบริเวณนี้ ซึ่งเป็นที่มาของที่ตั้งกล่าว หลังจากนั้นมิโรคระบาด(โรคห่าหรืออหิวาต์) ผู้คนล้มตายเป็นจำนวนมาก ส่วนที่หนีได้ก็อพยพออกจากหมู่บ้านไป ทำให้พื้นที่รกร้างว่างเปล่า (สมภพณ์ นายเกษม คำบลนาปะขอ) นอกจากนั้นยังมีวัดอื่นๆ ที่มีการสร้างขึ้นในช่วงเดียวกัน เช่น วัดสวนดาโท วัดสวนดาพน วัดสวนดาแจ้ง และวัดสวนดาแค ซึ่งเป็นวัดที่ตั้งชื่อตามผู้สร้างวัดทั้งหมด (สมภพณ์ นายทุม คำบลนาปะขอ)

การตั้งบ้านเรือนหรือที่อยู่อาศัย ตลอดจนการเลือกพื้นที่ทำกินของชุมชนส่วนใหญ่จะเลือกบริเวณที่ราบ ป่าไผ่ ใกล้เคียงน้ำ และถ่ายทอดผ่านการตั้งชื่อบ้านที่สอดคล้องกับพื้นที่ เช่น บ้านแหลมคันไถ (หมู่ 1 ตำบลนาปะขอ) บ้านนาปะขอ (หมู่ 4 ตำบลนาปะขอ) บ้านนาหม่อม (หมู่ 5 ตำบลนาปะขอ) ที่บ่งบอกถึงการประกอบอาชีพทำนา บริเวณที่ใกล้เคียงน้ำ เช่น บ้านท่าคลองดิน บ้านท่าคลองหัวนอน (หมู่ 9 ตำบลนาปะขอ) (ปริษา, 2536)

6.2.2 ชุมชนชาวจีนอพยพ

"คนจีน" คือจุดเปลี่ยนที่สำคัญจุดหนึ่งของชุมชนบางแก้ว การเข้ามาของกลุ่มดังกล่าว ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงมากมายในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นวิถีการผลิต ตลอดจนสภาพความเป็นอยู่

ผลของการก่อการปฏิวัติที่เกิดขึ้นในประเทศจีนตั้งแต่ยุคของการเกิดขบวนการปฏิวัติเพื่อโค่นล้มราชวงศ์ชิง และฝ่ายปฏิวัตินี้ดังกล่าวได้รับชัยชนะ ในปี พ.ศ.2454 ซึ่งภายหลังได้ตั้งเป็นพรรคการเมือง เรียกว่า ก๊กมินตั๋ง และต่อมาก็ได้เกิดการต่อกรภายในประเทศกับพรรคคอมมิวนิสต์จีนอีก (วรศักดิ์, 2539) ทำให้ชาวจีนบางส่วนอพยพออกนอกประเทศ แสวงหาดินแดนทำกินแห่งใหม่ ซึ่งประเทศไทยเป็นดินแดนหนึ่งที่ชาวจีนอพยพเข้ามา และกระจายกันอยู่ทั่วทุกภูมิภาค สำหรับภาคใต้นั้นเป็นภูมิภาคหนึ่งในสยามประเทศที่จีนได้อพยพเข้ามา โดยผ่านมายังเมืองท่า เช่น สงขลา โดยตรงหรือผ่านสิงคโปร์และปีนังโดยทางอ้อม (พรรณี, 2529)

ปี พ.ศ.2467 คณะของชาวจีน นำโดยนายปะคิน (เป็นนายทหารลี้ภัยของพรรคก๊กมินตั๋ง) นายกองมิน (เป็นหม่อ) นายคิมพัค (เป็นผู้ช่วยจัดการงานทั่วไปและเป็นบุคคลสำคัญในการวางผังเมือง) นายไชยเอียน (ต่อมาเป็นผู้จัดการบริษัทของคนจีนที่ตั้งขึ้นในบางแก้ว) และอีกคนหนึ่ง ซึ่ง

ชาวบ้านเรียกกันว่า "นายครึ่งชาติ" เพราะบุคลิกที่แตกต่างจากคนจีนอื่นๆ เป็นลูกครึ่งจีน - รัสเซีย กลุ่มชาวจีนเหล่านี้ได้อพยพเข้ามาที่บางแก้ว และเห็นว่ามียุ้งรกร้างว่างเปล่าอยู่มาก น่าจะทำประโยชน์ในพื้นที่ได้ อาศัยความสัมพันธ์กับนายคำบล (นายจุ่ม หนุ่รุ่ง กำนันตำบลนาปะขอ และ นายเอียด รัตนอุไร กำนันตำบลท่ามะเค็ดในขณะนั้น) ปรีกษาและขอความช่วยเหลือ เพื่อให้ได้มาซึ่งพื้นที่ทำมาหากิน

กำนันทั้งสอง ซึ่งเป็นคนใหญ่คนโตของพื้นที่ ได้ให้คำแนะนำให้ชาวจีนดังกล่าว โดยการให้ไปขอตราจองจากกระทรวงที่กรุงเทพฯ และก็สามารถทำได้ในเวลาต่อมา

พื้นที่ที่ดินจีนขอตราจองมาได้นับพันไร่ กินอาณาบริเวณตั้งแต่หลังทางรถไฟในปัจจุบันจนถึงริมหาดไข่เต่า ถูกวางผังโดยเริ่มจากการขุดดินสร้างถนนสายหลัก และเหมืองจากการขุดดินสองข้างถนน เพื่อเป็นทางน้ำในการเกษตร (ถนนบางแก้ว - หาดไข่เต่าในปัจจุบัน) พื้นที่ที่ใช้ประโยชน์ทั้งสองข้างถนนเข้าไปฝั่งละ 10 เส้น มีการสร้างกงสีหรือควาน (ที่อยู่อาศัย) ซึ่งมีกงสีใหญ่ๆ อยู่ 3 กงสี และตั้งกระจายกันตามแนวพื้นที่ ได้แก่ กงสีใหญ่ของนายปะคิน (บริเวณหมู่ 4 บ้านนาปะขอในปัจจุบัน) กงสีสองชั้นของนายครึ่งชาติ (ตั้งอยู่บริเวณหมู่ 3 ควนโหมคในปัจจุบัน) และกงสีเขียนสาม (ตั้งอยู่บริเวณหมู่ 6 ในปัจจุบัน) กงสีเหล่านี้เป็นที่อยู่ของกลุ่มผู้นำของชาวจีนที่กล่าวข้างต้น นอกจากนี้ยังมีกงสีเล็กๆ อีกมากมายตามจำนวนครัวเรือนจีนที่ทยอยเข้ามาทำกินในบริเวณนี้ ซึ่งประมาณได้กว่า 500 ครัวเรือน (สัมภาษณ์ นายเพชร คำบลนาปะขอ)

6.2.3 ชุมชนครองชีพและพื้นที่ทุ่งสงวน

พื้นที่ทุ่งครองชีพ เป็นเขตที่ถูกประกาศให้เป็นทุ่งสงวนสาธารณะประโยชน์ ครอบคลุมอาณาบริเวณของ หมู่ 10 ตำบลนาปะขอทั้งหมดบ้าน และบางส่วนของหมู่ 8 และหมู่ 1 ตำบลนาปะขอ อำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง มีเนื้อที่ประมาณ 10,900 ไร่ เป็นเนื้อที่ที่อ้างกล่าวได้ว่า ถูกจับจองและใช้ประโยชน์ ระยะเวลาที่สุดของพื้นที่โดยรวมของตำบลนาปะขอ ทั้งนี้จากคำบอกเล่าของผู้รู้ คนเก่าแก่ในท้องถิ่นเล่าว่า ก่อนหน้าสงครามโลกครั้งที่สอง การใช้ที่ดินบริเวณนี้มีน้อยและกระจัดกระจายไม่เป็นระบบ โดยส่วนใหญ่เป็นคนจากชุมชนพื้นเพ ฝั่งวัดช่างทอง ที่มานุกเบิกทำนาเอาไว้ แต่ก็ไม่ได้ปลูกบ้านอาศัยอยู่ในพื้นที่

สภาพพื้นที่เริ่มแรกเป็นป่าเสม็ด ซึ่งมีทั้งไม้ใหญ่ไม้เล็กต่างๆ นานา ที่นี้จึงมีการใช้ที่ดินที่คล้ายคลึงกับพื้นที่อื่นในช่วงเวลาเดียวกัน คือ "มีการหักป่าให้เป็นนา"

การตั้งถิ่นฐานในบริเวณนี้จริงๆ เริ่มขึ้น เมื่อปี พ.ศ. 2486 หลังจากมีพระราชบัญญัติที่ดินเพื่อการครองชีพ พ.ศ. 2485 ภายใต้ระเบียบและกฎหมายที่ออกมาดังกล่าว ถูกถ่ายโอนลงมาสู่จังหวัดและอำเภอ ในขณะนั้นนาปะขออยู่ในการปกครองของอำเภอปากพะอูน ทางอำเภอมีประกาศป่าวร้องให้คนที่ไม่มีที่ทำกินมาขึ้นความจำนง เพื่อขอรับที่ดินจากการจัดสรรของรัฐตาม พ.ร.บ. ดังกล่าว

จากการประกาศดังกล่าวทำให้มีผู้คนหลั่งไหลกันเข้ามาขอรับการจัดสรร ซึ่งโดยส่วนใหญ่จะเป็นคนในท้องที่ อำเภอระโนด อำเภอสทิงพระ และบางส่วนของอำเภอเมือง (ปัจจุบันคืออำเภอลingsนคร) จังหวัดสงขลา

ระบบการจัดสรรพื้นที่ถูกวางไว้อย่างเหมาะสม โดยจะจัดสรรพื้นที่ทำกินให้ราษฎรครัวเรือนละ 31 ไร่ 1 งาน (กว้าง 2 เส้น 10 วา ยาว 12 เส้น 10 วา) การวางแบบแปลนพื้นที่ โดยตัดถนนออกเป็น 4 สาย แบ่งเนื้อที่ออกเป็น 4 ล็อก แต่ละล็อกกว้าง 1 กิโลเมตร มีถนนอยู่ระหว่างล็อกกว้าง 30 เมตร และมีถนนสายหลักตัดพาดผ่านถนน 4 สาย เป็นถนนสายเอก ยาว 4 กิโลเมตร ตามเนื้อที่แบ่งสาย ถนนเส้นนี้กว้าง 30 เมตรเช่นกัน พื้นที่ในแต่ละสายจะถูกเรียกตามถนน คือ สาย 1 สาย 2 สาย 3 และสาย 4 โดยเริ่มนับจากเส้นที่อยู่ทางด้านเหนือของพื้นที่ หรือเส้นที่อยู่ถัดจากถนน บางแก้ว - หาดไขเต้านั้นเอง ในแต่ละสายเมื่อแบ่งให้ราษฎรจำนวน 5 ราย ก็จะตัดเป็นถนนซอยเชื่อมกับสายอื่นๆ 1 ซอย ถัดไปอีก 5 ราย ก็จะตัดอีก 1 ซอย เรื่อยไปจนหมดเนื้อที่ (สัมภาษณ์ นายเพชร, อ้างแล้ว)

6.3 การใช้ประโยชน์ที่ดินและป่าไม้ของชุมชนบางแก้วระหว่างปี พ.ศ. 2442 - พ.ศ. 2489

จากคำบอกเล่าและหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ชี้ให้เห็นว่าการทำนาในบริเวณชุมชนบางแก้วมีมานาน และมีพัฒนาการเรื่อยมา โดยการพัฒนาการเหล่านั้นนอกจากจะเกิดขึ้นกับชุมชนคนพื้นเพเดิมแล้วนั้น ยังมีกลุ่มชาวจีน และกลุ่มคนในอำเภอหรือจังหวัดใกล้เคียง (พื้นที่ครองชีพ) ที่อพยพเข้ามาทำกินในพื้นที่ดังกล่าว ซึ่งยังผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงมากมายต่อการใช้ที่ดินของชุมชน และเหตุการณ์ดังกล่าวอยู่ในช่วงระหว่าง พ.ศ. 2442 - พ.ศ. 2489 ในการนำเสนอการศึกษาในช่วงนี้จะได้กล่าวถึงการที่ดินของคนทั้ง 3 กลุ่ม การผสมผสาน และการพึ่งพาซึ่งกันและกันสำหรับการใช้ที่ดินของแต่ละกลุ่ม และถือได้ว่าเป็นช่วงเวลาที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัด ทั้งนี้มีเหตุการณ์หลายอย่างที่ส่งผลกระทบต่อ อาทิ การเปลี่ยนแปลงการปกครอง (2475) และช่วงของสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยมีรายละเอียดของสถานการณ์และการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ดังนี้

6.3.1 วิถีชีวิตของชุมชน

(1) ชุมชนพื้นเพเดิมและชุมชนครองชีพ

ลักษณะและวิถีการประกอบอาชีพของกลุ่มพื้นเพเดิมและกลุ่มคนที่อพยพจากพื้นที่อื่น (พื้นที่ครองชีพ) จะมีลักษณะและวิถีการผลิตที่คล้ายคลึงกัน เริ่มต้นจากการปรับพื้นที่ คนที่เริ่มบุกเบิกพื้นที่ใหม่ สิ่งแรกที่ต้องทำสำหรับการปรับพื้นที่ ก็คือ การหักป่า ทั้งนี้เป็นเพราะพื้นที่ของชุมชนบางแก้วโดยส่วนใหญ่จะเป็นป่าพรุ เสม็ด จำเป็นจะต้องมีการหักป่าให้เป็นพื้นที่โล่ง ก่อนที่จะเตรียมดินและยกเป็นคันนา อุปกรณ์ที่ใช้ในขั้นตอนดังกล่าวมีเพียง พร้า ขวาน จอบ ใช้แรงงานคนอย่างเดียว

นั้นก็หมายถึงหัวหน้าครอบครัว หรือหากมีลูกชายก็จะช่วยแบ่งเบางานดังกล่าวได้มากที่สุดทีเดียว การมีลูกมากจึงเป็นสิ่งที่ดีสำหรับคนในสมัยนั้น

"เดือนหก"¹ เป็นเดือนเริ่มต้นของฤดูการทำนา ผู้คนเริ่มเตรียมอุปกรณ์ขนแอกแบกไถ ตระเตรียมข้าวห่อ วัควายถูกนำออกไปตั้งแควเข้าตุ้มของแต่ละวันเพื่อทำหน้าที่ไถนา ซึ่งเป็นแรงงานหลักของการผลิตในขั้นตอนนี้ การใช้วัวหรือควายนั้นขึ้นอยู่กับสภาพพื้นที่ด้วยเช่นกัน นาลึก จะใช้ควายเวียน (เป็นพฤติกรรมของสัตว์ชนิดนี้ที่ชอบอยู่ในปลักโคลน หนองน้ำ) การใช้ควายเวียนนั้นต้องเป็นควายฝูงถึงจะดี เพราะกว่าหญ้าหรือวัชพืชต่างๆ จะจมและผสมกับดินได้ต้องใช้เวลาพอสมควร สำหรับ นาดอน ส่วนใหญ่จะใช้แรงงานวัวในการไถ วัว 20 คู่ สามารถไถนาได้ 30 ไร่ต่อวัน การไถนานั้นมีขั้นตอนและขึ้นอยู่กับลักษณะของพื้นที่ และสภาพดิน ทั้งนี้การทำนาของชุมชนในสมัยนั้นส่วนใหญ่จะเป็นการทำนาค้ำ มีขั้นตอนของการไถ โดยเริ่มจาก ไถตะเพื่อให้หญ้าตาย ซึ่งการไถนาวันแรก เรียกว่า "แรกไถ" เป็นการพลิกดินก่อนที่จะเริ่มทำนา ต่อมาประมาณ 1 อาทิตย์ จะมีการไถแปร (ไถแปรหักคอ) ซึ่งเป็นการทำให้ดินร่วนซุยขึ้นอีก แต่หากว่าดินยังไม่เหมาะแก่การลงกล้า ก็จะมีการดีดตะและแปรอีกครั้ง แล้วจึงหว่านข้าวเตรียมไว้สำหรับดำนา แต่ก่อนที่ชาวนาจะเริ่มไถ ตกกล้าก่อนนำข้าวไปหว่าน จะเอ่ยชื่อ "แม่โพสพ" เพื่อบอกให้ท่านรู้ว่านำข้าวของท่านไปทำพันธุ์ต่อไป หากเป็นนาค้ำก่อนลงมือปักดีจะจัดเครื่องสังเวทบูชาศาลพระภูมิมา ในนาที่แรกก่อนนาอื่น จากนั้นก็ถึงแปลงที่ต้องดำนา จะต้องมีการไถเทือก คือ การไถทำลายหญ้าก่อน แล้วก็คราดให้พื้นที่ราบเรียบเป็นโคลนตม อาจใช้วัวควายไปเหยียบย่ำดินนา เพื่อเป็นการทำให้หญ้าคลุมดินร่วนซุยเป็นโคลนตมแทนการใช้คันไถ เมื่อเตรียมพื้นที่สำหรับหว่านกล้าเป็นที่เรียบร้อย พร้อมกันนั้นพันธุ์ข้าวที่เตรียมไว้ก็นำมาสู่กระบวนการหว่าน ซึ่งการเตรียมพันธุ์ข้าวนั้นก็ขึ้นอยู่กับลักษณะของพื้นที่นาอีกเช่นกัน การทำนาจะแบ่งข้าวออกเป็น 4 ชนิด คือ

ข้าวหนัก เป็นข้าวนาลึก อายุข้าวประมาณ 5 – 7 เดือน เริ่มหว่านกล้าเดือนกรกฎาคม แล้วได้เก็บข้าวในเดือนมีนาคม ใช้พันธุ์ข้าว เช่น ข้าวช่อพลิดำ ข้าวหนวนหัก ข้าวนางหงส์ และข้าวนาทอง กองทุ่ง

ข้าวกลางปี เป็นข้าวนาดอน มีอายุประมาณ 3 เดือน เช่น ข้าวหว่าน ข้าวกอและ ข้าวถูกควาย ข้าวขายอ และข้าวซังห่อถ้วย

ข้าวเบา เป็นข้าวนาดอน พันธุ์ข้าวถูกจัดหาให้โดยรัฐบาล เช่น ข้าวกข.7 ข้าวกข.11 เป็นต้น

ข้าวเหนียว เช่น ข้าวกข.10 ข้าวกข.12 เป็นต้น

เมื่อเสร็จจากการไถและเตรียมกล้าแล้ว ประมาณเดือนกันยายน – พฤศจิกายน ฝนเริ่มตก ต้องตามฤดูการไถ เมื่อนั้นฤดูการดำนาจึงจะเริ่มขึ้น ซึ่งจะมีการใช้มาथा(บึง)ขี้ค้างคาว จุ่มหัวกล้าในการ

¹ เดือนหก หรือเดือนพฤษภาคม

ตำนาน ผู้รู้เล่าว่า แต่เดิมคนจีนได้นำจีค้ำคาวจากภูเขาชัสนมาใช้ในการทำนา ต่อมาชาวบ้านใน
 ละแวกนั้นก็เลียนแบบ เนื่องจากสังเกตว่ารอบๆ เขาที่มีดินจากจีค้ำคาวร่วงอยู่จะมีสภาพชั้นตลอคปี
 เมื่อนำพันธุ์ไม้ไปปลูกบริเวณนั้นก็ได้ผลดี จึงคิดว่าดินในถ้ำจะยังมีคุณภาพมาก ในการทำนาคนจะ
 ปักกล้าประมาณ 5 - 7 ต้นต่อขุม¹ และจะเว้นแถวไม่ห่างกันนัก เนื่องจากมีน้ำไม่มากพอ ข้าวอาจตาย
 ได้จึงต้องปักเป็นจำนวนมาก แต่หากเป็นนาลึก จะปักประมาณ 3 - 4 ต้นต่อขุม เพราะมีน้ำมาก จึง
 ออกรวงได้มากอยู่แล้ว การดำนาจะใช้วิธีเดินถอยหลัง ซึ่งมีผลดี คือ นอกจากจะไม่เหยียบย่ำต้นกล้า
 ที่ปักดำไว้แล้ว ยังสามารถปักดำได้เป็นแถวเป็นแนว เป็นระเบียบ และสามารถตรวจสอบผลงานได้
 ด้วยว่าที่ดำไปแล้ว ขุมใดหลุดลอยขึ้นมาบ้าง

เมื่อดำนาเสร็จแล้วก็เพียงแต่บำรุงรักษา มีการป้องกันและปราบศัตรูข้าวแบบพื้นบ้าน ไม้
 นิยมฆ่าหรือทำลาย แต่จะใช้วิธีการทางจิตวิทยา คาถาอาคม ยาสมุนไพร และไสยศาสตร์ ชาวนาจะ
 นำธงผ้ายันต์ปักไว้ในทุ่งนาเพื่อป้องกันนก เพลี้ย และอื่นๆ ที่เป็นอันตรายต่อข้าว มีการทำ "ขวัญ
 ข้าว" โดยข้าวจะตั้งท้องประมาณปลายเดือนอ้าย หรือเดือนธันวาคม เมื่อข้าวเริ่มตั้งท้องชาวนาจะเริ่ม
 ทำขวัญข้าว เรียกว่า "กดข้าว" กล่าวอัญเชิญแม่โพสพแล้วเอาแป้งหอม น้ำมันหอม ทาตามใบข้าว 3 -
 7 กอ โดยจัดเครื่องสังววย ซึ่งมีแต่ขนม เช่น ขนมต้มแดง ต้มขาว ขนมถั่วงา

ประมาณเดือนกุมภาพันธ์ - เมษายน ข้าวตกรวงใกล้เก็บเกี่ยว ชาวนาก็จะทำ "พิธีรวบข้าว"
 เมื่อเสร็จพิธีกรรมจึงใช้ "กะ" เก็บข้าวเป็นรวง เพราะถือคติว่าถ้าใช้เครื่องเกี่ยวข้าวแล้ว แม่โพสพจะ
 หนีไป แต่ความเป็นจริงแล้วการใช้กะเนื่องมาจากสมารถที่จะเก็บข้าวได้เกือบหมดทุกรวง ซึ่งจะ
 ตกหล่นน้อยที่สุด แล้วนำมามัดรวมกันเป็นเถียง ไม่เปลืองเนื้อที่ในการเก็บรักษา เพราะไม่มีฟางข้าว
 และใบข้าว และสะดวกในการนวดข้าว

การเก็บเกี่ยวข้าวของชุมชนนาปะขอ หากว่าแรงงานไม่พอกับจำนวนนาจะมีการออก
 ปากขอแรงงานกัน เช่น การกินวาน ตรงกับธรรมเนียม "การลงแขก" เป็นงานที่ให้เพื่อนบ้านมาช่วยลง
 แรงทำงานโดยไม่คิดค่าแรง และไม่มีเงื่อนไข ไม่จำเป็นต้องใช้แรงงานคืน มีแต่การเลี้ยงข้าวปลา
 อาหารและสุราให้แก่ผู้มาให้แรง เป็นงานไถนา เก็บเกี่ยวข้าว ในวันทำงานนั้นผู้ไปช่วยงานต้องนำ
 อุปกรณ์ไปด้วย เช่น งานไถนาก็ต้องเอาคันไถไปด้วย และการขอมือ เป็นการแลกเปลี่ยนแรงงาน
 ระหว่างกันของชาวบ้าน เช่น ผลัดกันขอมงานทำนา เก็บข้าว ฝ่ายละ 2 วัน แต่จะเห็นได้ว่าจากคำบอก
 เล่าของลุงเพียร ประมาณ พ.ศ. 2470 ขณะที่ลุงเพียรมีลูกอ่อน ขาดแรงงานในการทำนา จึงมีการจ้าง
 แรงงานที่เคยเป็นแรงงานจ้างของคนจีนมาช่วยเก็บเถียงข้าว

นอกจากนั้นยังมีแรงงานจากต่างอำเภอ ต่างจังหวัด โดยเฉพาะจังหวัดสงขลา ในอำเภอสติง
 พระ ระโนด สิงหนคร ที่ข้ามฝั่งมารับจ้างเก็บข้าว ทั้งนี้ นอกจากเป็นการเพิ่มรายได้ของครอบครัว

¹ ต้นกล้าที่ปักดำกอหนึ่งๆ เรียกว่า "ขุม"

แล้ว การทำนาของฝั่งสงขลา ผลผลิตจะออกมาไม่พร้อมกับฝั่งบางแก้ว ทำให้สามารถเปลี่ยนถ่ายแรงงานกันได้ ระบบเครือญาติก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้มีการเข้ามาใช้แรงงานในชุมชน จนพัฒนาไปถึงขั้นของการตั้งถิ่นฐานถาวร อย่างเช่น คนฝั่งสติงพระมาเก็บข้าวแล้วมาล้อมครวที่บางแก้ว

การเข้ามารับจ้างเก็บข้าวแต่ละครั้ง ครอบครวหนึ่งจะแบกรับแรงงานจ้างประมาณ 10-20 คน ซึ่งจะอยู่กับบนเรือน แต่สังคมในสมัยก่อนนั้นข้าวไม่ต้องซื้อ กุ้ง หอย ปู ปลา ในนา ในลำคลองมีอุดมสมบูรณ์ จนพูดได้ว่า.....

"ถ้าหัวออกไปหาปลา เมียท้อมเครื่องทำไว้ได้เลย".....

เพราะฉะนั้นค่าใช้จ่ายต่างๆ ของครวเรือนจะมีน้อยมาก จะจ่ายเป็นค่าจ้างเสียเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งในสมัยนั้นการจ้าง คิดเป็นเลียงข้าว โดยเลียงข้าวที่เก็บจากรวงข้าวรวงใหญ่ๆ 100 เลียง ค่าตอบแทน 10 บาท แต่ถ้าวรวงข้าวเล็กหน่อย 100 เลียง จะได้ค่าตอบแทน 11 บาท (สัมภาษณ์ นายเพชร ภูมิ, ตำบลนาปะขอ ; นายเพชร, อ่างแล้ว)

การค้าขายข้าวของชุมชน

การค้าขายข้าวมีหลายรูปแบบ ตั้งแต่ขายแบบเหมาห้องข้าว (ยุ่งฉางข้าว) และขายแบบบวคไล่ถึงไล่ปอดมาขายกับเจ้าแก่

ขายให้แก่เจ้าแก่ ซึ่งเป็นคนที่มีบ้านติดต่อกับคลองเพราะสะดวกในการขนส่งข้าวไปขายอีกต่อหนึ่ง ร้านเหล่านี้จะมีอุปกรณ์ในการตวง คือ ถังพาด โดยปาดข้าวให้พอดีกับปากถัง เช่น เจ้าแก่ที่วัดโหนดมี 1 คน มีการมารับซื้อถึงที่บ้านโดยใช้เกวียนมาทุกข้าว แต่ส่วนใหญ่ชาวบ้านจะหาหนูนไปขายเจ้าแก่เอง

การขายแบบเหมาห้อง โดยกว้านจะมารับซื้อที่บ้าน ให้ราคาถังละ 5 สตางค์ จากนั้นก็จ้างคนมาบวค และหาบไปส่งที่กว้าน แล้วเอาลงเรือไปขายแถบสงขลา ซึ่งในสมัยนั้นก็มีกว้านต่างๆ เช่น กว้านนางกิมเลี่ยน กว้านนางกลั่น กว้านนางฉิด กว้านนางเลี่ยน กว้านนางคล้าย กว้างนางเบี้ยว เป็นต้น นอกจากการซื้อข้าวด้วยเงินแล้ว ยังมีการแลกเปลี่ยนข้าวกับเกลือ โดยการ *ทำไปทำมา* (ให้ข้าวทำอะไรก็เอาเกลือไปทำนั่น) นอกจากนั้นสิ่งของที่ไม่สามารถปลูกหรือหามาเองได้ ต้องซื้อเอา เช่น หัวหอม กระเทียม การค้าขายในลักษณะดังกล่าวข้างต้นจะเป็นการค้าข้าวของชุมชนพื้นเพเดิม และการค้าข้าวจะทำกันทางเรือมากกว่า เพราะพื้นที่อยู่ใกล้ท่าเรือ แต่ก็มีบางส่วนที่เอาข้าวมาขายให้กับโรงสี ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นโรงสีของคนจีน อยู่ใกล้ทางรถไฟ เป็นการค้าทางบก ซึ่งชุมชนแถวครองชีพจะนำข้าวไปขายที่โรงสีเช่นกัน และนิยมที่จะขายให้กับโรงสีเหล่านี้ด้วย

เริ่มมีโรงสีในปี พ.ศ.2484 เจ้าแก่จะเอาข้าวใส่เรือไปขายในสงขลา หากเป็นที่ระโนดก็จะผ่านทางนี้เพื่อไปสงขลา

โรงสีใหญ่บางแก้วที่ตั้งขึ้นเป็นแห่งแรกของอำเภอบางแก้ว ได้ถูกวางเพลิง เผาเพื่อเอาค่าประกัน ใน พ.ศ. 2493 จึงทำให้กิจการ โรงสีเริ่มแพร่หลาย มีการตั้งกันเพิ่มมากขึ้น แต่ทั้งหมดก็เป็นกิจการของคนไทยเชื้อสายจีนโดยทั้งสิ้น เช่น โรงสีปักอัน โรงสีแม่ขุ่ม เป็นต้น

ในปัจจุบันมีโรงสี ทั้งหมด 14 โรง ในอำเภอบางแก้ว คือ หมู่ที่ 3 , 7 , 8 จำนวนหมู่ละ 1 โรง หมู่ที่ 4 , 5 จำนวนหมู่ละ 4 โรง และหมู่ที่ 13 จำนวน 3 โรง

สำหรับราคาข้าวที่ซื้อขายกัน 1 ถึง ประมาณ 10 กก. เท่ากับ 20 เบี้ย ประมาณ พ.ศ. 2482 ราคาข้าวลดลงเป็นอย่างมาก เหลือเกวียนละ 100 บาท แต่เมื่อมีการติดต่อค้าขายข้าวกับทางสงขลา ราคาข้าวถึงได้กระเตื้องขึ้นจนถึงเกวียนละ 500 บาท

มาตราวัด : 2 แล่ง เท่ากับ 1 กันดั่ง

2 กันดั่ง เท่ากับ 1 ถึง

1 เกวียน เท่ากับ 100 ถึง

ช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ปริมาณข้าวลดลงเป็นอย่างมาก เนื่องจากความตื่นกลัว จากภัยสงคราม ส่งผลมาสู่การทำนา

ในช่วงสงครามโลก ราษฎรเกิดความขาดสนไปทั่ว ในช่วงแรกๆ ของสงคราม รถไฟต้องหยุดทำการ มีเพียงหัวรถจักรที่ใช้บรรทุกพืนจากพัทลุงไปยังหาดใหญ่

พ.ศ. 2486 - 2488 มีปริมาณข้าวเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากราษฎรเริ่มที่จะมาทำมาหากินกันต่อเมื่อสงครามค่อยๆ สงบลง และผลจากสงครามทำให้มีความต้องการข้าวเพิ่มมากขึ้น ข้าวจากกระโนดและบางแก้วถูกส่งไปขายในประเทศเพื่อนบ้านทั่วทั้งอินโดจีน และใน พ.ศ. 2490 ราชการได้สั่งเจ้าหน้าที่เกษตรมาแนะนำ การทำปุ๋ยหมักแทนการใช้ขี้เถ้าที่เริ่มมีน้อยลง โดยการใช้มูลวัว-ควาย มาหมักรวมกับเกลือ ไว้ 3 เดือน

(2) ชุมชนชาวจีนอพยพ

การใช้ประโยชน์ในพื้นที่จับจองของคนจีนนั้น ส่วนใหญ่จะใช้ทำนาเป็นหลัก ซึ่งก่อนที่จะมีการปรับปรุงพื้นที่เหล่านั้นให้เป็นนา กลุ่มชาวจีนได้มีการขุดเหมืองน้ำ เพื่อเอาน้ำจากคลองบางแก้วเข้ามาใช้ในพื้นที่เกษตร โดยเริ่มขุดจากคลองบางแก้วผ่านมาทางบ้านหนองบ่อ บ้านลำธาร (อาณาเขตของตำบลท่ามะเดื่อ) เข้าเหมืองน้ำที่ขุดไว้สองข้างถนน โดยมีการทำนบ (บริเวณบ้านแก่นคง) สำหรับการจัดการนำน้ำมาใช้ในพื้นที่ทำการเกษตร ซึ่งบริเวณนี้เลยเรียกกันว่า "นบจีน"

การจัดการพื้นที่เพื่อทำนา เริ่มจากการปรับพื้นที่ที่เคยเป็นที่รกร้างเต็มไปด้วยป่าเสม็ด และต้นไม้ใหญ่บ้าง โดยการแบ่งการทำงานระหว่างแรงงานจีนที่เป็นผู้ชายและผู้หญิง โดยแรงงานผู้ชายนั้นทำการตัดโค่นต้นไม้ และขุดต่อไม้ และเผาปรับพื้นที่ ไม้ที่ได้จากการตัดเรียบริ้วแล้วนั้น (ตัด

เป็นท่อนๆ ละ 1 หลา) จะถูกลำเลียงไปขายเพื่อใช้เป็นฟืนรถไฟ ได้ราคาหลาละ 1.5 บาท ในขณะที่แรงงานผู้หญิงช่วยกันทำถนน

ลักษณะการทำนาของคนจีน จะเรียนรู้วิธีการทำนา ระยะเวลาในการผลิตของคนไทยท้องถิ่น และมีภูมิปัญญาในการปรับพื้นที่ที่เคยรกร้างว่างเปล่า ซึ่งคนไทยท้องถิ่นเห็นว่าพื้นที่ดังกล่าวไม่สามารถผลิตพืชหรือการเกษตรอย่างอื่นได้ เพราะเนื้อดินเป็นดินดำ หรือเรียกกันว่า "ดินตาย" วิธีการที่จะทำให้ดินดังกล่าวสามารถใช้ประโยชน์ขึ้นมาได้นั้น ชาวจีนใช้มาษาเขา หรือใช้ค้ำควาผสมหินผุบริเวณถ้ำเขาชัยสน (สัมภาษณ์ นายเพชร ไชยวรรณ, อ้างแล้ว)

ระยะแรกจะเป็นลักษณะของการทำนาหว่าน หลังจากหักร้างดวงพงเรียบร้อยแล้ว เริ่มไถและทำเป็นแปลง โดยแปลงนาจะไม่มีคันนา มีขนาด กว้าง 10 เส้น ยาว 10 เส้น หรือ แปลงละ 100 ไร่¹ ใช้อุปกรณ์ที่นำมาจากเมืองจีนและที่ถือว่าทันสมัยในขณะนั้น อุปกรณ์ดังกล่าวถูกนำมาใช้ในกระบวนการผลิต เริ่มตั้งแต่การไถ ใช้รถไถ 3 งานเพื่อแปรดินครั้งแรก และใช้เครื่องราดลูกกะทะราดดินให้ละเอียดอีกครั้ง หลังจากนั้นใช้อุปกรณ์ที่เรียกว่า จักรร่อน ขึ้นตอนนี้อาศัยแรงงานวัวควาย² ใช้จักรร่อนทำเป็นร่องเป็นแนว เพื่อหยอดเมล็ดพันธุ์ข้าว

พันธุ์ข้าวที่ปลูก มีพันธุ์ข้าวเจ้า ได้แก่ ข้าวกอและ ซึ่งเป็นข้าวพันธุ์พื้นเมืองดั้งเดิมและสร้างชื่อเสียงให้กับบ้างแก้ว 1 เมล็ดสามารถแตกรวงได้ถึง 20 รวง เป็นคุณสมบัติเด่นของข้าวพันธุ์ดังกล่าว อีกชนิดของพันธุ์ข้าว คือ ข้าวเหนียว ได้แก่ ข้าวเหนียวลูกกึ่ง สันนิษฐานว่าคนจีนนำมาจากเมืองจีน ลักษณะเด่นของข้าวเหนียวชนิดนี้ สารเหนียวจะนวลสวย พันธุ์ข้าวเหล่านี้จะถูกนำมากองลงบนพื้น ผสม คลุกเคล้ากับมาษาเขา โดยมีอัตราส่วน ข้าว 1 กระป๋อง มาษาเขา 5 ปีบ นำพันธุ์ข้าวที่คลุกเคล้าแล้วลงหยอดหลุมที่เตรียมไว้ แล้วไถกลบอีกครั้งหนึ่ง ขึ้นตอนในการทำนาก่อนถึงฤดูกาลเก็บเกี่ยว กินเวลาประมาณ 3 เดือน นับตั้งแต่เดือนกรกฎาคม ถึง เดือนกันยายน

หลังจากนั้นประมาณ 5 - 6 ปี ชาวจีนเปลี่ยนลักษณะการทำนา จากนาหว่านหันมาทำนาดำ ทั้งนี้นอกจากการรับเอาวัฒนธรรมการผลิตแบบคนไทยท้องถิ่นแล้ว ปัญหาสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวกับการผลิต โดยเฉพาะเรื่องศัตรูข้าวและวัชพืช พวกหญ้าที่เพิ่มปริมาณมากขึ้นในพื้นที่เพาะปลูก ซึ่งเป็นธรรมชาติของนาหว่านเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้หันมาทำนาดำ

¹ 1 เส้น เท่ากับ 20 วา

20 วา คูณ 20 วา เท่ากับ 400 ตารางวา

400 ตารางวา เท่ากับ 1 ไร่

10 เส้น เท่ากับ 200 วา

200 วา คูณ 200 วา เท่ากับ 40000 ตารางวา

40000 ตารางวา เท่ากับ 100 ไร่

² วัวควาย 1 ตัว สามารถไถนาได้ถึง 0.5 ไร่ ในระยะเวลาครึ่งวัน

เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการผลิต พื้นที่ที่มีการเปลี่ยนแปลงเพื่อเอื้อต่อการผลิตแบบใหม่ ชาวจีนจัดสรรที่ดิน 100 ไร่ ต่อแปลงออกเป็น 2 ส่วน คือ เนื้อที่นาประมาณ 80 ไร่ ที่เหลืออีก 20 ไร่ กลายเป็นพื้นที่สาธารณประโยชน์ ใช้เป็น ทางลากเกวียน เหมืองหรือคลองส่งน้ำเล็กๆ จากเหมืองน้ำใหญ่ที่อยู่ข้างถนน เพื่อสามารถนำน้ำเข้าสู่พื้นที่นาอย่างทั่วถึง และให้สามารถทำนาได้

รูปแบบของการทำนาคำนั้ ชาวจีนได้ศึกษาจากคนไทยท้องถิ่นอีกเช่นเคย โดยจะทำการเตรียมพื้นที่เพาะปลูกตามกำลังแรงงานและอุปกรณ์อำนวยความสะดวกที่มีอยู่ ส่วนขั้นตอนอื่นๆ เช่น การถอนกล้า ปักดำ เก็บเกี่ยวจะจ้างแรงงานคนไทย กล่าวกันว่าแรงงานคนไทย มักจะเอาเปรียบและกดโกงคนจีนเสมอ

การใช้แรงงานของคนจีนและคนไทยจะต่างกัน ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ทำให้อัตราค่าตอบแทนแตกต่างกันด้วย

แรงงานไทย (ทำได้ทั้งผู้ชายและผู้หญิง) ในการถอนกล้าและปักดำ 100 ถ้า เป็นเงิน 5 บาท การเก็บเกี่ยวและมัดข้าว 2 กระสอบหยุหนึ¹ เป็นเงิน 1 บาท หากเฉลี่ยต่อวัน แรงงานไทยที่เป็นผู้ชายทำงานได้ไม่เกินวันละ 1 บาท ส่วนแรงงานผู้หญิงทำงานได้ไม่เกินวันละ 80 สตางค์

สำหรับแรงงานคนจีน อัตราการจ้างไม่ต่ำกว่าวันละ 5 บาท ซึ่งต่างกับอัตราแรงงานของคนไทยอย่างมาก ทั้งนี้เป็นที่ยอมรับของคนไทยท้องถิ่นเองว่า คนจีนขยันขันแข็ง มีเทคนิคและความรู้ในการทำงานดีกว่าคนไทยเป็นอย่างมาก และการทำงานของคนจีนนั้นมีการจัดสรรงานให้เหมาะสมสำหรับประเภทที่เป็นแรงงานผู้ชาย และแรงงานผู้หญิง เช่น งานเตรียมการเพาะปลูกที่กล่าวข้างต้น จะใช้แรงงานผู้ชาย หลังจากจ้างแรงงานไทย ขั้นตอนสุดท้ายของการทำนา คือ การรวบรวมผลผลิตข้าวเปลือก ตั้งแต่การตาก² และรวบรวมใส่ไว้ในพ้อม³ข้าว เพื่อรอบรรจุใส่กระสอบป่านและขาย ทั้งหมดนี้เป็นหน้าที่ของแรงงานผู้หญิง

สำหรับขั้นตอนของการขายข้าว จะมีความเกี่ยวข้องกับโรงสีข้าว ซึ่งในระยะแรกๆ ของการผลิตข้าว ชุมชนดังกล่าวยังไม่มีโรงสีข้าวเป็นของตนเอง ต้องส่งข้าวไปทางรถไฟเพื่อขายที่พัทลุง จนกระทั่งปี พ.ศ. 2471 กลุ่มคนจีนได้มีการตั้งโรงสีข้าว⁴ และจดทะเบียนบริษัท ใช้ชื่อว่า "มินเซจ จำกัด บริษัท ปากพล" ในเวลาต่อมา นอกจากนั้นยังมีการสร้างโรงงานบดมันสำปะหลังโดยมีนายโช้ยเฮียนเป็นผู้จัดการ โรงสี และงานในส่วนอื่นของบริษัท

¹ กระสอบหยุหนึ หมายถึง กระสอบป่านในปัจจุบัน

² การตากข้าว หลังจากทีรวบรวมผลผลิตจากการนวด พัด ของแรงงานไทยแล้ว ข้าวเปลือกจะถูกลำเลียงไปได้ตามกงสีต่างๆ ซึ่งกงสีเหล่านี้จะสร้างลานปูนไว้เพื่อตากข้าวและผลผลิตอื่นๆ โดยเฉพา

³ พ้อมข้าว เป็นที่สำหรับรวบรวมข้าวเปลือกเพื่อรอประจุใส่กระสอบขาย

⁴ โรงสีข้าวของคนจีนแห่งแรกในบางแก้ว ตั้งอยู่บริเวณหน้าสถานีรถไฟเกาะเต่า (บางแก้วในปัจจุบัน)

โรงสีข้าวซึ่งเป็นแหล่งซื้อขายข้าวของชุมชนบางแก้ว ชาวบ้านเรียกติดปากว่า "โรงสีใหญ่ บางแก้ว" ถือเป็นการเริ่มต้นของการค้าข้าวทางบก ซึ่งก่อนหน้านี้การค้าข้าวจะทำกันทางน้ำ เมื่อมีการสร้างทางรถไฟและสามารถให้บริการได้ ทำเลข้างเส้นทางคมนาคมสายนี้จึงถูกนำมาใช้อำนวยความสะดวกสำหรับการผลิตและเคลื่อนย้ายข้าว การตั้งโรงสีข้าวจึงเกิดขึ้น และทำการรับซื้อข้าวทั้งของคนไทยและคนจีน มีระบบของการจัดซื้อ โดยการทำบัตรคิว รอขายข้าวตามลำดับก่อนหลัง ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงระบบการค้าขายที่ยังมีให้เห็นจนถึงปัจจุบัน

การค้าข้าวของบริษัทคนจีนเป็นต้นกำเนิดแห่งชื่อเสียงของ "ข้าวบางแก้ว" ทั้งนี้เนื่องจากผลผลิตข้าวที่คนจีนผลิตและรับซื้อมานั้น จะถูกทยอยส่งไปขายทางใต้ ได้แก่ ปัตตานี ยะลา นราธิวาส โดยการขนส่งทางรถไฟ และส่งไปขายกรุงเทพมหานครตามเส้นทางของคนจีน

พ.ศ. 2483 - 84 ช่วงเริ่มต้นของสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นช่วงที่เริ่มมีการขยับขยายออกไปของคนจีน ทั้งนี้มีสาเหตุหลายประการที่ส่งผลให้มีการย้ายออกไป

ประการแรก จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ตั้งแต่กลุ่มคนจีนอพยพเข้ามาทำกินในพื้นที่ชุมชนบางแก้ว ด้วยความขยัน มีเทคนิคและความรู้ในการผลิตที่ทันสมัยกว่าคนไทย และสามารถพลิกผืนดินที่คนไทยคิดว่าไม่สามารถทำประโยชน์ให้กลับมีประโยชน์ ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพ สร้างความเจริญต่างๆ ไร่ มากมาย คนไทย ซึ่งไม่มีหัวใจในการผลิตที่ทันสมัย ไม่มีความรู้คอยแต่จะเบียดเบียน คดโกงจากการใช้แรงงาน ลักเล่ห์ โหมยน้อยอยู่เป็นประจำ เขาเปรียบทุกวิถีทางจนถึงขั้นฆ่ากันตาย ทำให้คนจีนเกิดความไม่มั่นคงในการดำเนินชีวิต

ประการที่สอง ราคาข้าวตกต่ำเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะปี พ.ศ. 2486 ราคาข้าวลดต่ำที่สุดซึ่งเป็นผลมาจากสงคราม และการเมือง

ประการที่สาม ภายใต้การบริหารประเทศของจอมพลแปลก พิบูลย์สงคราม ซึ่งเห็นว่าคนต่างด้าวเริ่มจะมีบทบาทต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศมากเกินไป จึงแก้ไขกฎระเบียบและออก พ.ร.บ. ห้ามมิให้คนต่างด้าวถือครองที่ทำกินเกินกว่าที่กฎหมายได้กำหนดเอาไว้ และยังห้ามการ

¹ อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติที่ดินในส่วนที่เกี่ยวกับคนต่างด้าว พุทธศักราช 2486 ออกกฎไว้ดังนี้

อัตราขั้นสูงของจำนวนเนื้อที่รวมที่จะพึงอนุญาตให้คนต่างด้าวได้มาตามมาตรา 7 คือ

1. สำหรับอยู่อาศัย	ไม่เกิน	10	ไร่
2. สำหรับพาณิชย์กรรม	ไม่เกิน	10	ไร่
3. สำหรับอุตสาหกรรม	ไม่เกิน	50	ไร่
4. สำหรับเกษตรกรรม	ไม่เกิน	25	ไร่
5. สำหรับการศาสนา การกุศล	ไม่เกิน	5	ไร่
6. สำหรับสุสาน โดยมีฉาปนสถานหรือไม่มี	ไม่เกิน	10	ไร่
7. สำหรับฉาปนสถานแต่อย่างเดียว	ไม่เกิน	2	ไร่

ประกอบอาชีพบางอย่าง เช่น การเลี้ยงเป็ด ตัดผม ฯลฯ อีกด้วย และคนต่างด้าวที่อยู่ในประเทศไทย จะต้องเสียค่าคนต่างด้าวปีละ 600 บาท

ประการที่สี่ ปัญหาภายในของบริษัท และคนในปกครองของเงินเอง

การอพยพออกไปของคนจีนมีหลักฐานไม่แน่ชัดว่า ไปอยู่ที่ไหน อย่างไร สันนิษฐานกันว่า น่าจะอพยพไปทางใต้ บริเวณอำเภอเบตง จังหวัดยะลา บางส่วนอพยพไปทางกรุงเทพฯ

6.3.2 ระบบกรรมสิทธิ์และการใช้ที่ดินของชุมชน

(1) ระบบกรรมสิทธิ์และการใช้ที่ดินของชุมชนพื้นเพเดิม

ในสมัยก่อนที่ดินถือเป็นสมบัติของกษัตริย์ ราษฎรที่ทำกินบนผืนแผ่นดินต้องส่งเป็นส่วยภาษีให้แก่รัฐ แม้กระทั่งมีการจัดระบบกรรมสิทธิ์โดยมีพระราชบัญญัติออกโฉนดที่ดิน ในสมัยรัชกาลที่ 5 แล้วก็ตาม ระบบการเก็บภาษีก็ยังคงมีอยู่ โดยเฉพาะ การเก็บภาษีค่านา ระบบดังกล่าวนี้เป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้ราษฎรไทยโดยส่วนใหญ่มีการครอบครองที่ดินไม่มากนัก หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นเกษตรกรรายย่อยตลอดมา ประกอบกับรูปแบบการผลิตที่ต้องพึ่งพาธรรมชาติ ขาดซึ่งเทคโนโลยีการผลิตสมัยใหม่ การจับจองที่ดินทำกินจึงทำเพียงกำลังความสามารถของแรงงานในครัวเรือนเท่านั้น

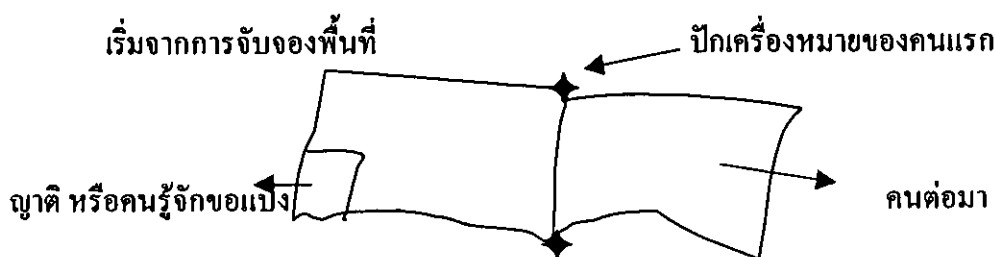
สำหรับชุมชนนาปะขอ รูปแบบการได้มาซึ่งที่ดิน และการครอบครองที่ดินก็มีลักษณะคล้ายคลึงกับพื้นที่อื่นๆ ซึ่งหากย้อนจากประวัติศาสตร์ที่กล่าวข้างต้นในภาพรวมของบางแก้ว ชุมชนเก่าแก่ น่าจะเริ่มที่ตำบลนาปะขอ หรืออาจกล่าวได้ว่าจุดเริ่มของชุมชนน่าจะเป็นชุมชนบริเวณวัดช่างทอง และแผ่ขยายออกไปตามแรงกดดันของประชากร และความต้องการที่ทำกิน แต่กำลังการบุกเบิกยังทำได้น้อย ต้องอาศัยแรงงานคนเท่านั้น นอกเสียจากว่าจะมีเหตุจากภัยธรรมชาติที่จะเอื้อให้การบุกเบิกง่ายขึ้น ดังเช่นที่เกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2485 เกิดพายุครั้งใหญ่พัดกระหน่ำโค่นต้นยางล้มระเนระนาด (บริเวณหมู่ที่ 13 บ้านเกาะเตียน ตำบลนาปะขอในปัจจุบัน) พื้นที่ป่าไม้ยางกลายเป็นพื้นที่โล่ง กระตุ้นให้เข้ามาจับจองพื้นที่มากขึ้น

วิธีการจับจองที่ดินทำกินนั้น หากชาวบ้านผู้หนึ่งผู้ใดต้องการที่ดินทำกินก็จะทำการหักดิน และทำประโยชน์ในพื้นที่ตามกำลังที่สามารถทำได้ เมื่อทำได้เนื้อที่ตามสมควรแล้วก็จะปักแนวเขตเอาไว้ หลังจากนั้นก็จะแจ้งแก่กำนันผู้ใหญ่บ้านว่าที่ดินที่ได้จับจองไว้ นั้นตั้งอยู่ที่ไหน หมู่ที่เท่าใด ตำบลอะไร อำเภออะไร เพื่อทำบัญชีเอาไว้ เรียก "บัญชีหว่าว" และกำนันผู้ใหญ่บ้านจะแจ้งแก่เจ้าหน้าที่ที่ดิน เพื่อทำการสำรวจพื้นที่จริงอีกครั้งหนึ่ง แต่โดยส่วนใหญ่ เจ้าหน้าที่จะไม่ค่อยลงมาดูเอง จะสั่งการให้กำนันออกทำการตรวจสอบที่ดินที่ราษฎรไปร้องขอไว้ว่าตรงกับที่แจ้งจริงหรือไม่ และให้อ่านแก่กำนันเป็นคนชี้เขตปักหลัก พร้อมทั้งเจ้าของที่ดินข้างเคียงจับจองไว้ไม่ต่ำกว่า 2 คน (ถ้ามี) เป็นพยาน ทั้งนี้เพื่อไม่ให้เกิดการจับจองซ้อนทับกัน

การให้อำนาจแก่กำนันผู้ใหญ่บ้านในการสำรวจตรวจหลักเขตการจับจองที่ดิน และอำนาจหน้าที่ในส่วนอื่นๆ ทำให้เกิดกรณีการจับจองพื้นที่ขนาดใหญ่ ซึ่งมีเกิดขึ้นเกือบทุกพื้นที่ บุคคลเหล่านี้ก็จะเป็นตัวแปรสำคัญในการจัดสรรและครอบครองพื้นที่ของชุมชน

เมื่อที่ดินได้รับการตรวจสอบเป็นที่เรียบร้อย ทางอำเภอก็จะออกเป็นใบเหยียบย่ำ¹ ซึ่งเป็นใบอนุญาตให้จับจองที่ดินเพื่อทำประโยชน์เป็นการชั่วคราวมีอายุ 1 ปี (กรมที่ดิน, 2544)

ในการแจ้งการจับจองที่ดินแต่ละครั้ง ชาวบ้านเองไม่ได้รู้หรือทราบดีว่าพื้นที่ที่ดินจับจองเอาไว้จริงๆ มีเนื้อที่เท่าใด ใช้วิธีการประมาณ เมื่อคนหนึ่งจองพื้นที่และเข้าไปทำประโยชน์ ก็จะเป็นแนวทางให้คนอื่นๆ เข้ามาทำประโยชน์ต่อ ซึ่งอาจเป็นเครือญาติ หรือคนในละแวกเดียวกัน อย่างกรณีครอบครัวของนายผัน ไชยวรรณ ซึ่งแรกเริ่ม พ่อ แม่ บรรพบุรุษอาศัยอยู่ในชุมชนบ้านช่างทอง ต่อมาก็ขยับขยายพื้นที่ทำกิน โดยชักชวนญาติ และเพื่อนบ้านมาบุกเบิกพื้นที่ป่าไม้ยาง ป่าเสม็ด (ปัจจุบันเป็นพื้นที่บ้านเกาะเคียน หมู่ 13 ตำบลนาปะขอ)

การใช้ที่ดินระยะแรกหลังจากได้มีการบุกเบิก จะเป็นลักษณะของการหักป่าทำไร่ เพาะปลูกข้าวไร่ก่อน เพราะสภาพของการเปลี่ยนจากป่าไปเป็นพื้นที่เพาะปลูกทำได้ลำบากมาก อาศัยแรงงานคนเป็นหลัก อุปกรณ์มีน้อย เพราะฉะนั้น การบุกเบิกและทำการเพาะปลูกครั้งแรกหากไม่ค่อยได้ผล ที่ดินแปลงนั้นก็อาจจะไม่มีการแจ้งครอบครอง และจะปล่อยให้คนอื่นเข้ามาทำต่อไป หรือปล่อยให้ว่างเอาไว้

การทำไร่พร้อมๆ ไปด้วยกับการใช้ประโยชน์จากต้นยางและเสม็ด ซึ่งเป็นวัตถุดิบสำคัญสำหรับการทำ "ไต้" อันเป็นแหล่งแสงสว่างในสมัยนั้น และยังคงกลายเป็นสินค้าสำคัญที่นำไปซื้อขายแลกเปลี่ยนกันในตลาด ผู้รู้เล่าให้ฟังถึงวิธีการเจาะต้นยางเป็นรูปสามเหลี่ยมให้น้ำมันออกมา แล้วเอาต้นเสม็ดที่ทำให้ขุ่น แล้วมาคลุกเคล้า เรียกว่า "จี๊ดตาขลุ" แล้วนำไปเผาไฟ เรียกว่า "จี๊ดตาเผา" จากนั้นนำไปใส่บั้งรอกขายพวกเรือประมง ซึ่งใช้ประโยชน์ในการขายเรือ ชาวบ้าน ใช้เป็นแสงสว่างในครัวเรือน ใช้ในการละเล่น หนังตะลุง มโนราห์ ไต้ที่ใช้นี้ เรียกว่า "แม่ไต้" จะทำขึ้นมาพิเศษ ขนาดใหญ่

¹ "ใบเหยียบย่ำ" ออกให้โดยอำเภอหรือจังหวัด ส่วน "ตราจอง" ออกให้โดยกรม หรือกระทรวง

หลังจากมีการทำไร่ผ่านไปแล้ว สภาพดินค่อยๆ ดีขึ้น สามารถปรับปรุงสภาพดินได้ง่ายขึ้น เริ่มมีการเปลี่ยนรูปแบบการใช้ที่ดินมาเป็นนา มีการขุดคันนา ปรับเปลี่ยนรูปแบบการผลิตจากไร่ไปเป็นนา และค่อยๆ ขยายมากขึ้นจนกระทั่งไม่เหลือสภาพป่าข้างอยู่อีกเลย

เมื่อการครอบครองที่ดินมีเพิ่มขึ้น ความต้องการกรรมสิทธิ์ในที่ดินย่อมมีตามมา หลายๆ ครั้งเรือนในชุมชนนาปะขอได้มีการยื่นขอใบเหยียบขำเพิ่มขึ้น และใช้เอกสารประเภทนี้มาจนถึง ปี พ.ศ. 2497 มีพระราชบัญญัติใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน 2497 โดยรัฐให้มีการแจ้งการครอบครองที่ดิน และออกเป็นหนังสือ ส.ค. 1 ให้แทน และเลิกใช้เอกสารดังกล่าวไป

(2) ระบบกรรมสิทธิ์และการใช้ที่ดินของชุมชนชาวเงินอพยพ

จากที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นถึงการตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาวเงินอพยพในท้องที่ชุมชนบางแก้ว ซึ่งเข้ามาจับจองพื้นที่อาณาบริเวณตั้งแต่ด้านทิศตะวันออกของทางรถไฟในปัจจุบันจนถึงริมหาด ไข่เต่าของตำบลท่ามะเดื่อ และตำบลนาปะขอ เป็นเนื้อที่นับหมื่นไร่ แต่ไม่แจ้งชัดว่าพื้นที่ทั้งหมดนั้น มีกรรมสิทธิ์ที่ถูกต้องตามกฎหมายหรือไม่ มีพื้นที่บางส่วนซึ่งเป็นพื้นที่ของบริษัทที่จัดตั้งขึ้นเพื่อ ดำเนินกิจการค้าข้าว จากการช่วยเหลือของกำนันผู้มีอำนาจในท้องที่สมัยนั้น ให้ได้มาซึ่ง กรรมสิทธิ์ ในการใช้ที่ดิน โดยได้รับ "ตราจอง" บนพื้นที่ประมาณ 4,000 ไร่ เพื่อดำเนินกิจการของบริษัท

สภาพการทำนาของบริษัทในช่วงระยะหลังเกิดปัญหาขึ้นมากมาย ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของ ปัจจัยการผลิต น้ำไม่เพียงพอในการทำนาในพื้นที่ขนาดใหญ่ ประกอบกับเกิดปัญหาการบริหารงาน ภายในบริษัทเอง ทำให้กิจการของบริษัทเริ่มร่อแร่ มีหนี้สินมากมาย และไม่สามารถส่งจ่ายได้ จึงเกิด การฟ้องร้องขึ้นระหว่างบริษัทจีนกับบริษัทในตระกูลลำซำ (ชาวบ้านเรียกกันว่า "บริษัท 3 ญาติ) เป็น ผลให้บริษัทจีนแพ้คดีความต้องยกที่ดินของบริษัททั้งหมดให้แก่บริษัทลำซำ จากนั้นคนจีนก็เริ่ม อพยพออกจากพื้นที่ และที่ดินเหล่านั้นทางบริษัทในตระกูลลำซำก็เปิดให้เช่า โดยมีกำนันในตำบล ท่ามะเดื่อขณะนั้นเป็นคนเช่า ในอัตราไร่ละ 20 บาทต่อปี และกำนันเองก็เอาที่ดินเหล่านั้นให้ชาว บ้านเช่าทำนาอีกต่อหนึ่ง (สัมภาษณ์ นายเลื่อน ตำบลนาปะขอ)

ครัวเรือนของคนจีนที่มีที่ดินนอกเหนือ ไปจากการเป็นสมาชิกของบริษัท ก็ได้รับการ กระทบกระเทือนวิถีชีวิตเช่นกัน ได้พากันละทิ้งพื้นที่และค่อยๆ อพยพออกไป ทำให้พื้นที่ดังกล่าว ว่างลง คนไทยในพื้นที่เห็นว่าที่ดินเหล่านั้นได้ทำประโยชน์ไว้แล้วจึงเข้าจับจองทำกินต่อจากชาวจีน และเข้ามาทำกินเพิ่มมากขึ้นจนถึงขั้นขอใบเหยียบขำจากอำเภอ

บริษัทในตระกูลลำซำ เห็นว่าที่ดินเหล่านั้นน่าจะอยู่ในความครอบครองของพวกเขา และ พยายามที่จะยึดพื้นที่ดังกล่าวคืน โดยอาศัยอำนาจและความรู้ที่เหนือกว่า แต่งตั้งนายและเข้าพบ กำนันท้องที่เพื่อให้ช่วยเหลือกล่อมชาวบ้านให้คืนใบเหยียบขำให้แก่พวกเขา ถ้าไม่เช่นนั้นจะฟ้อง ร้อง ชาวบ้านซึ่งไม่มีความรู้อะไร พวกเขาก็นั่งถนัดใจต่อคำขู่ของนาย จึงคืนที่ดินพร้อมเอกสารใบ

เหยียบย่ำให้แก่บริษัท โดยได้รับเงินตอบแทนแปลงละ 20 - 30 บาท (สัมภาษณ์ นายเพชร ไชยวรรณ, อ้างแล้ว)

ที่ดินเมื่อถูกเปลี่ยนมือตกไปเป็นของบริษัทล่าช้า ด้วยความสัมพันธ์ทางการเมือง หรืออื่นใดไม่ทราบแน่ชัด ประกอบกับมีกฎหมายการจัดสรรที่ดินให้แก่เกษตรกรที่ไม่มีที่ทำกินในรูปของการให้เช่าที่ดินทำกิน กลุ่มบริษัทล่าช้าจึงได้ขายพื้นที่ของบริษัทปกพล ให้แก่รัฐภายใต้การดำเนินงานของสหกรณ์เช่าซื้อที่ดินบางแก้ว¹ ที่ดินที่รัฐซื้อต่อจากบริษัทถูกจัดสรรให้เกษตรกรที่ต้องการที่ทำกิน โดยแบ่งเป็นแปลงๆ ละ 30 ไร่ต่อครัวเรือน ผ่อนชำระภายใน 10 ปี วงเงิน 9,900 บาท

ปัจจุบันมีพื้นที่บางส่วนของหมู่ที่ 11 หมู่ 8 หมู่ 6 หมู่ 10 และหมู่ 3 ตำบลนาปะขอ อำเภอบางแก้ว ซึ่งเป็นพื้นที่เชื่อมต่อกันกับที่ดินสหกรณ์ ประมาณครัวเรือนได้กว่า 500 ครัวเรือนที่ยังเป็นกรรมสิทธิ์ของบริษัทล่าช้า และเกษตรกรทำกินอยู่บนพื้นที่เหล่านั้น (สัมภาษณ์ นายปรีชา ตำบลนาปะขอ)

(3) ระบบกรรมสิทธิ์และการใช้ที่ดินของชุมชนรองชีพ

พื้นที่ทุ่งครองชีพ เป็นเขตที่ถูกประกาศให้เป็นทุ่งสงวนสาธารณะประโยชน์ ครอบคลุมอาณาบริเวณของ หมู่ 10 ตำบลนาปะขอทั้งหมู่บ้าน และบางส่วนของหมู่ 8 และหมู่ 1 ตำบลนาปะขอ อำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง มีเนื้อที่ประมาณ 10,900 ไร่ เป็นพื้นที่ที่อาจกล่าวได้ว่า ถูกจับจอง และใช้ประโยชน์ระยะหลังสุดของพื้นที่โดยรวมของตำบลนาปะขอ ทั้งนี้จากคำบอกเล่าของผู้รู้ คนเก่าแกในท้องถิ่นเล่าว่า ก่อนหน้าสงครามโลกครั้งที่สอง การใช้ที่ดินบริเวณนี้มีน้อยและกระจัดกระจายไม่เป็นระบบ โดยส่วนใหญ่เป็นคนจากชุมชนพื้นเพ ผังวัดช่างทอง ที่มาบุกเบิกทำนาเอาไว้ แต่ก็ไม่ได้ปลูกบ้านอาศัยอยู่ในพื้นที่

สภาพพื้นที่เริ่มแรกเป็นป่า ซึ่งมีทั้งไม้ใหญ่ไม้เล็กต่างๆ นานา ที่นี้จึงมีการใช้ที่ดินที่คล้ายคลึงกับพื้นที่อื่นในช่วงเวลาเดียวกัน คือ "มีการหักป่าให้เป็นนา"

การตั้งถิ่นฐานในบริเวณนี้จริงๆ เริ่มขึ้น เมื่อปี พ.ศ. 2486 หลังจากมีพระราชบัญญัติจัดที่ดินเพื่อการครองชีพ พ.ศ. 2485 ภายใต้อำนาจและกฎหมายที่ออกมาดังกล่าว ถูกถ่ายโอนลงมาสู่จังหวัดและอำเภอ ในขณะที่นาปะขออยู่ในการปกครองของอำเภอปากพะยูน ทางอำเภอมีประกาศป่าว่างให้คนที่ไม่มีที่ทำกินมาขึ้นความจำนง เพื่อขอรับที่ดินจากการจัดสรรของรัฐตาม พ.ร.บ. ดังกล่าวจากการประกาศดังกล่าวทำให้มีผู้คนหลั่งไหลกันเข้ามาขอรับการจัดสรร ซึ่งโดยส่วนใหญ่จะเป็นคน

¹ สหกรณ์เช่าซื้อที่ดินบางแก้ว ตั้งอยู่หมู่ 6 ตำบลนาปะขอ อำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง ปัจจุบันไม่ได้มีการดำเนินกิจการเช่าซื้อที่ดิน ได้ปรับเปลี่ยนไปเป็นสหกรณ์ร้านค้าชุมชนบางแก้ว

ในท้องที่ อำเภอระโนด อำเภอสทิงพระ และบางส่วนของอำเภอเมือง (ปัจจุบันคืออำเภอสิงหนคร) จังหวัดสงขลา

ระบบการจัดสรรพื้นที่ถูกวางไว้อย่างเหมาะสม โดยจะจัดสรรพื้นที่ทำกินให้ราษฎรครัวเรือนละ 31 ไร่ 1 งาน (กว้าง 2 เส้น 10 วา ยาว 12 เส้น 10 วา) การวางแบบแปลนพื้นที่ โดยตัดถนนออกเป็น 4 สาย แบ่งเนื้อที่ออกเป็น 4 ลีด แต่ละลีดกว้าง 1 กิโลเมตร มีถนนอยู่ระหว่างลีดกว้าง 30 เมตร และมีถนนสายหลักตัดพาดผ่านถนน 4 สาย เป็นถนนสายเอก ยาว 4 กิโลเมตร ตามเนื้อที่แบ่งสาย ถนนเส้นนี้กว้าง 30 เมตรเช่นกัน พื้นที่ในแต่ละสายจะถูกเรียกตามถนน คือ สาย 1 สาย 2 สาย 3 และสาย 4 โดยเริ่มนับจากเส้นที่อยู่ทางด้านเหนือของพื้นที่ หรือเส้นที่อยู่ถัดจากถนน บางแก้ว - หาดไข้เต้านั่นเอง ในแต่ละสายเมื่อแบ่งให้ราษฎรจำนวน 5 ไร่ ก็จะตัดเป็นถนนซอยเชื่อมกับสายอื่นๆ 1 ซอย ถัดไปอีก 5 ไร่ ก็จะตัดอีก 1 ซอย เรื่อยไปจนหมดเนื้อที่

กล่าวโดยสรุปสำหรับการใช้ประโยชน์จากที่ดินและป่าไม้ของชุมชนบางแก้วในช่วงนี้ คือ การปรับเปลี่ยนพื้นที่ป่า ส่วนใหญ่เป็นป่าเสม็ด มวนป็นพื้นที่ทำนา และมีรูปแบบการผลิตที่อิงอาศัยธรรมชาติเป็นหลัก ผลิตเพื่อบริโภคในครัวเรือน มีรูปแบบวิถีชีวิตของชุมชนดำเนินไปตามบริบทของทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ จนกระทั่งการเข้ามาของกลุ่มชาวจีนอพยพ ที่มีผลทำให้รูปแบบการผลิตของชุมชนเปลี่ยนไป จากการใช้ที่ดินสำหรับการทำนาเพื่อยังชีพเปลี่ยนเป็นการทำนาเพื่อการค้ามากขึ้น ชาวไทยท้องถิ่นรับวัฒนธรรมผลิตเพื่อขาย โดยเฉพาะการทำนาทำน้น ทรัพยากรทุกอย่างถูกนำมาแลกเปลี่ยนเป็นเงิน อาทิเช่น สัตว์น้ำ กุ้ง หอย ปู ปลา ผลิตภัณฑ์จากป่า

นอกจากนี้รูปแบบการผลิตที่เปลี่ยนไปยังนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงในบริบททางสังคมของชุมชนบางแก้ว เกิดตลาดเพื่อการแลกเปลี่ยนสินค้า ผู้คนจากหลายแหล่งต่างหลั่งไหลมาสินค้าเข้ามาแลกเปลี่ยน พร้อมกันนั้นก็ยังมีอพยพหลังไหลเข้ามาอาศัยในพื้นที่ ทำให้มีกลุ่มคนหลากหลายมาร่วมอาศัยกันอยู่ในชุมชนแห่งนี้ และขยายการใช้ที่ดินในการทำนาเพิ่มมากขึ้นตามลำดับ

6.4 การใช้ประโยชน์ที่ดินและป่าไม้ของชุมชนบางแก้ว ระหว่างปี พ.ศ 2490 – ปัจจุบัน

การนำเสนอรายละเอียดในช่วงนี้ ซึ่งเป็นช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 และรอยต่อของระบบการผลิตแบบดั้งเดิมกับการผลิตสมัยใหม่อันสืบเนื่องจากนโยบายของรัฐในช่วงที่ไ้แผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลง ซึ่งส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดิน และส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของราษฎรในชุมชน ดังนี้

ดังที่กล่าวแล้วข้างต้นเนื่องจากพื้นที่ของชุมชนบางแก้วเป็นที่ราบลุ่มส่วนใหญ่ การใช้ประโยชน์ที่ดินหลักก็ยังคงเป็นการทำนา แต่รูปแบบการผลิตเริ่มเปลี่ยนไป ในยุคนี้เริ่มมีพื้นที่ทำสวนยางพาราเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะพื้นที่ที่ไม่คุ้มกัน น้ำไม่ท่วมขัง หรือที่โคกตามภาษาใต้ และในช่วงไม่

ก็ที่ผ่านมาแล้ว หลังจากการทำนาไม่ได้ผลเท่าที่ควร ก็มีการเปลี่ยนการทำนาเป็นไร่นาสวนผสมบ้าง และทิ้งร้างเป็นทุ่งหญ้าธรรมชาติหรือแปลงหญ้าบ้าง

6.4.1 เหตุปัจจัยที่นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดิน

หลังการอพยพออกไปของชาวจีน ซึ่งนอกจากจะทิ้งพื้นที่ทำนา แหล่งสร้างอาชีพและรายได้แล้วยังทิ้งเอาวัฒนธรรมของการผลิตเพื่อขายเอาไว้กับชุมชนบางแก้ว และวัฒนธรรมดังกล่าวนี้คงปฏิบัติใช้กันเรื่อยมา ขณะเดียวกันการค้าและผลิตข้าวมีเพิ่มขึ้นตามความต้องการของตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศ การเพิ่มของผลผลิตข้าวในช่วงเวลาดังกล่าวนอกจากจะทำได้โดยการขยายพื้นที่การผลิตแล้ว เริ่มมีการใช้เทคโนโลยีมากขึ้น แต่ภายใต้ทรัพยากรที่มีอยู่ หลังจากที่ได้มีการจัดสรรโดยรัฐ ไม่ว่าจะเป็นการจัดสรรที่ดินในรูปแบบของสหกรณ์เช่าซื้อที่ดิน ในปี พ.ศ. 2499 และในพื้นที่ของทุ่งสงวนต่างๆ แล้วนั้น ย่อมไม่เพียงพอกับจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น ความจำเป็นที่รัฐ ซึ่งเป็นผู้ดูแลทุกข์สุขของราษฎรจะต้องหาทางแก้ไข และพัฒนาวิธีการเพิ่มผลผลิตโดยวิธีอื่นๆ ดังปรากฏในช่วงสมัยก่อนมีการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้มีการเร่งทำนุบำรุงการเพาะปลูกตามแนวทางของหม่อมเจ้าสิทธิพร กฤดากร โดยอาศัยหลักวิทยาศาสตร์ เช่น การใช้ปุ๋ย การกำจัดศัตรูพืช การส่งเสริมให้ใช้เครื่องจักรในการทำนา การคัดเลือกพันธุ์ และเร่งส่งเสริมการตลาดขึ้นมาสนับสนุนการเพาะปลูกโดยวิทยาการสมัยใหม่ดังกล่าว (สมภพ, 2544)

สำหรับชุมชนบางแก้ว การพัฒนาวิทยาการสมัยใหม่เข้ามามีบทบาทชัดเจนหลัง พ.ศ. 2500 เป็นต้นมา หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นช่วงหลังจากมีการนำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติมาใช้ ไม่ว่าจะเป็นเทคโนโลยีต่างๆ ในการผลิต ระบบชลประทาน ซึ่งชุมชนได้รับประโยชน์ในช่วง พ.ศ. 2511 - 2514 (สัมภาษณ์ นายประกอบ คำบลนาปะขอ)

ตัวอย่างเช่นในช่วงปี 2499-2519 พื้นที่กลุ่มทะเลสาบสงขลาที่มีพื้นที่ทำนาเพิ่มขึ้นจาก 840,728 ไร่ ในปี พ.ศ.2499 เป็น 1,127,487 ไร่ ในปี พ.ศ. 2519 แต่ไม่ปรากฏข้อมูลของบางแก้วโดยเฉพาะ แต่เป็นพื้นที่ที่สำคัญที่มีการขยายพื้นที่ในการทำนา ประกอบกับในช่วงหลังปี พ.ศ.2500 เป็นต้นมา ชาวนาเริ่มมีการใช้เทคโนโลยีมากขึ้น เช่น ชาวนาเริ่มใช้รถแทรกเตอร์ไถนา โดยในช่วงแรกจะมีการจ้างรถแทรกเตอร์มาไถนา โดยจ่ายค่าจ้างประมาณ 30-35 บาท เมื่อชาวนาได้รับความสะดวกสบายมากขึ้นการใช้รถแทรกเตอร์ก็แพร่หลายมากขึ้น ชาวนาที่มีนาจำนวนมากบางรายก็ซื้อรถแทรกเตอร์ใช้เอง พร้อมทั้งรับจ้างไถนาคนอื่นด้วย และในช่วงหลังจากเริ่มใช้รถแทรกเตอร์ รดไถเดินตาม ซึ่งเป็นที่รู้จักในนามของควายเหล็กหรือลูกหมา ก็พัฒนาตามมา ถูกนำมาใช้ในพื้นที่อย่างแพร่หลายและเหมาะสมกับการเตรียมดินในที่นาในพื้นที่ มีความคล่องตัวมาก เมื่อชาวนามีทางเลือกในการเตรียมดิน การใช้วัว ควาย ในการเตรียมดินก็เริ่มลดลงเป็นลำดับ

นอกจากรถแทรกเตอร์และรถไถเดินตามแล้ว เทคโนโลยีที่เริ่มแพร่หลายในยุคนี้ก็คือ พันธุ์ข้าว ดังที่กล่าวแล้วข้างต้น ในปี 2494 รัฐได้ตั้งศูนย์วิจัยข้าวขึ้นที่ ตำบลควนคู๊ อ. เมืองพัทลุง เพื่อคัดเลือกพันธุ์ข้าวที่ให้ผลผลิตสูง ชาวนาในพื้นที่บางแก้วก็เริ่มใช้พันธุ์ข้าวที่ทางรัฐแนะนำ ได้แก่ กข. 7 กข. 13 เป็นต้น ซึ่งการใช้พันธุ์ข้าวดังกล่าวก็ต้องควบคู่กับการดูแลจัดการที่ดี เช่น มีการใส่ปุ๋ย กำจัดศัตรูพืช ควบคู่กับ น้ำต้องคั้นนํ้าหมายถึงระบบชลประทาน

จากการใช้เทคโนโลยีในการผลิตดังกล่าวดังกล่าว นั้นหมายความว่าชาวนาต้องพึ่งพาปัจจัยการผลิตในการทำนาจากภายนอกมากขึ้น ทำให้ต้นทุนการผลิตข้าวค่อนข้างสูงเมื่อเปรียบเทียบกับราคาข้าวที่เกษตรกรขายได้ ถ้าคำนวณต้นทุนในการผลิตข้าวให้ครบถ้วน ชาวนาจำนวนมากประสบภาวะขาดทุน มีการศึกษามากมายที่ชี้ชัดในประเด็นนี้ ซึ่งจะได้กล่าวถึงผลกระทบต่อไป

ในขณะเดียวกันการพัฒนาทางด้านสาธารณูปโภคต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นไฟฟ้า ประปา ถนนหนทาง นำไปสู่การพัฒนาอุตสาหกรรมและบริการ ซึ่งเริ่มมีขึ้นในเมืองใหญ่ ๆ เช่น เมืองสงขลาหาดใหญ่ แรงงานส่วนหนึ่งจึงถูกถ่ายเทไปสู่ภาคดังกล่าว นั้นก็หมายถึงแรงงานในจังหวัดและต่างจังหวัดใกล้เคียง

จากเหตุปัจจัยที่กล่าวมาข้างต้นส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ในชุมชนบางแก้ว ซึ่งสามารถสรุปรายละเอียดได้ดังนี้

การเปลี่ยนแปลงทางกายภาพ

1. การเปลี่ยนแปลงโดยสิ้นเชิงสำหรับรูปแบบการนำปัจจัยการผลิตเข้ามาใช้ในพื้นที่ชุมชนบางแก้ว จากมูลเหตุของการนำวิทยาการสมัยใหม่เข้ามาใช้ มีส่วนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางกายภาพของดิน ซึ่งจากที่เคยทำนาได้อุดมสมบูรณ์ ทำนา 2 ไร่ เก็บเกี่ยวข้าวได้ถึง 1 เกวียน ปัจจุบัน ได้แค่ 20 ถัง (สัมภาษณ์ นายบุญชอบ ตำบลท่ามะเดื่อ) เกษตรกรต้องประสบกับปัญหาดินเสื่อมคุณภาพ พิจารณาได้จากปริมาณการใช้ปุ๋ย ในอดีตไม่มีการใช้ปุ๋ยเคมี ต่อมาเริ่มนำมาใช้แต่ในปริมาณน้อย ปุ๋ย 1 กระสอบสามารถใช้กับพื้นที่นาได้มากกว่า 5 ไร่ ปัจจุบันพื้นที่นา 1 ไร่ ใช้ปุ๋ย 1 กระสอบหรือมากกว่า (สนทนากลุ่ม ตำบลนาปะขอ อำเภอบางแก้ว) ปัญหาศัตรูข้าว โดยเฉพาะหนูทำลายผลผลิตข้าว

อย่างไรก็ตาม นอกจากผลพวงดังกล่าวแล้ว สภาพทางกายภาพของพื้นที่ซึ่งเป็นพื้นที่ราบที่รับน้ำจากที่ราบสูงภูเขาจากฝั่งตะวันตกหรือเขาบรรทัด กลายเป็นพื้นที่รองรับเอาสิ่งปนเปื้อนต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นสารเคมี และอื่นๆ จากกิจกรรมการผลิตบนพื้นที่สูง โดยเฉพาะพื้นที่เกษตรกรรมในอำเภอตะโหมด กว่า 50 ปีที่ผ่านมาพื้นที่เหล่านี้ได้รับการพัฒนา ส่งเสริมให้มีการผลิต โดยเฉพาะการผลิตยางพาราและไม้ผล และมีความเข้มข้นมากขึ้นโดยลำดับ

2. เศรษฐกิจของพื้นที่มาจากการทำนา โดยปกติจะทำนาได้ปีละครั้ง และการทำนาก็แทบจะไม่มีกำไรดังที่กล่าวแล้ว การแบกรับภาระค่าใช้จ่ายของครัวเรือนที่นับวันจะทวีเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ นั้น

ส่งผลต่อความจำเป็นที่จะต้องทำนาได้มากกว่า 1 ครั้ง นั่นก็คือ การทำนาปรัง แต่พื้นที่ชุมชนบางแก้วต้องประสบกับปัญหาการขาดแคลนน้ำสำหรับการทำนา ปริมาณน้ำที่ใช้ในการประกอบอาชีพมีไม่เพียงพอ แม้กระทั่งมีชลประทานเข้ามาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2512 ก็ไม่สามารถกระจายน้ำเพื่อการทำนาได้ทั่วถึง ซึ่งเป็นปัญหาที่สำคัญยิ่งของชุมชนที่พึ่งการทำนาเป็นอาชีพหลัก

ประเด็นความล้มเหลวของนโยบายรัฐและการนำนโยบายไปปฏิบัติกรณีของโครงการชลประทานท่าเขียด ซึ่งกินพื้นที่ในชุมชนบางแก้วด้วยเป็นอีกกรณีหนึ่งที่ชาวบ้านในชุมชนบางแก้วค่อนข้างเจ็บปวด จากการจัดเวทีสัมมนาชุมชนของโครงการ ประเด็นนี้เป็นประเด็นที่ผู้ร่วมสัมมนาจากบางแก้วให้ความสำคัญค่อนข้างมาก เพราะแม้ว่ารัฐจะทุ่มเทเงินไปมากแค่ไหนก็ตาม ผลกระทบในเชิงบวกที่เกิดขึ้นกับราษฎรในพื้นที่นั้นไม่เป็นไปตามที่คาดหวัง การมีส่วนร่วมของชุมชนหรือองค์กรชุมชนที่จะเป็นตัวประสานกับหน่วยงานภาครัฐก็ไม่เด่นชัด ทำให้ช่องว่างระหว่างภาครัฐและราษฎรในกรณีนี้มีค่อนข้างมาก การแก้ปัญหาในทางปฏิบัติก็ไม่ค่อยประสบผลสำเร็จ

3. การประสพภัยธรรมชาติ แม้กระทั่งในฤดูของการทำนาปกติ หรือนาปีนั้น ในบางปียังต้องประสบกับปัญหาน้ำท่วมพื้นที่นาอย่างหนัก ผลผลิตข้าวเสียหายเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้เป็นเพราะลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ดังกล่าวมาแล้ว ประเด็นปัญหาดังกล่าวเชื่อมโยงกับปัญหาของพื้นที่ต้นน้ำ นั่นก็หมายถึงความเสื่อมโทรมของทรัพยากรดินและป่าไม้ในพื้นที่ฝั่งเขาบรรทัด จะส่งผลให้เกิดความรุนแรงมากขึ้นของอุทกภัย

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม

1. ดันทุนการผลิตข้าว การผลิตข้าวของชุมชนบางแก้ว ซึ่งมีลักษณะของการผลิตเพื่อขายเด่นชัดมาตั้งแต่สมัยชาวจีนอพยพเข้ามาอยู่ในพื้นที่ และดำรงสืบมาจนปัจจุบัน แต่ระบบดังกล่าวค่อยๆ น้อยลง นับจากได้มีการพัฒนาการผลิต เร่งทำนุบำรุงการเพาะปลูก โดยนำวิทยาการสมัยใหม่เข้ามาเพื่อเพิ่มผลผลิตข้าว และวิทยาการเหล่านี้ค่อยๆ ทวีเพิ่มมากขึ้นโดยลำดับ พร้อมๆ ไปราคาค่างวดที่สูงขึ้นตามยุคสมัย นอกจากนั้นความไม่เพียงพอของแรงงานในครัวเรือน เกษตรกรจำเป็นต้องพึ่งพาแรงงานจ้าง ทั้งแรงงานคนและเครื่องจักร ในทางตรงกันข้ามกับราคาผลผลิตข้าวที่นับวันจะลดลงเรื่อยๆ การเดินสวนทางกันระหว่างราคาผลผลิตกับต้นทุนการผลิต ทำให้เกษตรกรผู้ปลูกข้าวแทบจะไม่เหลืออะไรเลย ซึ่งเกิดขึ้นเช่นเดียวกับในหลายพื้นที่ของกลุ่มทะเลสาบ จากการสัมภาษณ์ของสำนักข่าวแลไต " นายเลื่อน จันทพร อายุ 71 ปี บ้านโคกจิ่ง ต.ท่าเสม็ด อ.ชะอวด จ.นครศรีธรรมราช : ทำนามากว่า 40 ปีแล้ว มีนา 8 ไร่ แบ่งชุด ไร่บางส่วนผสมไป 6 ไร่ ในครอบครัวมีแรงงานสองคนตายาย ตอนนี้อายุไม่สบายก็ต้องทำงานคนเดียวมาสองปีแล้ว ทำให้ต้องจ้างแรงงานเพิ่ม ในขณะที่ผลผลิตไม่เพิ่มเลย ค่าจ้างแรงงานสูงถึงวันละ 150 บาท แรงงานที่จ้างก็หายากมาก สมัยก่อนทำนาไม่ต้องใช้ปุ๋ย เดี่ยวนี้ต้องใช้ปุ๋ยไร่ละ 3 กระสอบ ทำให้ต้นทุนการทำนาสูงขึ้นไปอีก" (สุภาณรัตน์และวันชัย, 2540)

2. จำนวนประชากรที่เพิ่มมากขึ้น ในขณะที่พื้นที่ถือครองมีเท่าเดิม รายได้จากการทำนาไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพ ทำให้มีแรงงานบางส่วนต้องปรับตัวเพื่อความอยู่รอด ผนวกกับแรงจูงใจจากภาคอุตสาหกรรมและบริการจากเมืองใหญ่ เช่น สงขลา หาดใหญ่ ซึ่งบางแก่วเป็นชุมชนที่ได้เปรียบในการเดินทางที่ใกล้แหล่งแรงงานดังกล่าว ทำให้มีการหลั่งไหลของแรงงานดังกล่าวเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรม จากการสัมภาษณ์ นายฉิ้น-นางเหียง ภูประดิษฐ์ บ้านในไร่ ต.ท่ามะเดื่อ อ.บางแก้ว จ.พัทลุง ดาชายทั้ง 2 คนเล่าว่า "คนที่เลิกทำนาออกไปรับจ้างทำงานโรงงาน หมู่บ้านแถบนี้มีคนไปทำงานโรงงานวันละห้าหกคนรด" (สุภรณ์รัตน์และวันชัย, 2540) ซึ่งลักษณะเช่นนี้ไม่ใช่จะเกิดเฉพาะในชุมชนบางแก้ว แต่เกิดที่ชุมชนอื่นๆ ในบริเวณกลุ่มทะเลสาบ ดังปรากฏในการสัมภาษณ์ของสำนักข่าวแลใต้ : สัมภาษณ์นายหมุด สุวรรณรัตน์ อายุ 61 ปี บ้านห้วยยาง ต.นางหลง อ.ชะอวด จ.นครศรีธรรมราช "ไม่ค่อยมีใครทำนากันแล้ว คนหนุ่มสาวออกไปทำงานรับจ้างในเมืองนครศรีธรรมราชและหาดใหญ่กันหมดแล้ว"

3. การละทิ้งพื้นที่นา ปล่อยให้ร้างว่างเปล่า มีให้เห็นทั่วไป และในอนาคตมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น จากคำบอกเล่าของชาวบ้านประมาณว่าพื้นที่ที่เป็นที่ทำนابقบเป็นหมื่นไร่ที่ปล่อยให้ร้างไว้ไม่ทำนา ปล่อยให้ร้าง คนรุ่นใหม่หันหน้าสู่สังคมเมือง สังคมอุตสาหกรรมและบริการ หลงใหลวัฒนธรรมการทำนาที่บูยาดาชายปฏิบัติสืบมา ในสมัยก่อนคนบางแก่วไม่เคยออกไปทำงานที่อื่น ลูกที่แต่งงานออกเรือนต้องปลูกเรือนหอไว้ใกล้ๆ พ่อแม่ เพื่อที่จะมีแรงงานไว้ช่วยทำนา (สัมภาษณ์ นายชอบ, ช่างแก้ว) ปัจจุบันกว่าร้อยละ 80 ของคนบางแก่ว ซื้อข้าวสารที่ผลผลิตจากที่อื่นกิน (สัมภาษณ์ นายเปลื้อง คำปลท่ามะเดื่อ) สังคมของการพึ่งพาอาศัยกัน อย่างการออกปากกินวาน ซอมือแทบจะหาได้ยากเต็มที

สภาพการละทิ้งอาชีพการทำนาหรืออาชีพการเกษตรเข้าไปสู่การใช้แรงงานในภาคอุตสาหกรรมเป็นที่เด่นชัดของพื้นที่กลุ่มทะเลสาบเพราะมีทั้งปัจจัยผลักดัน (push factors) จากภาคเกษตรที่มีความแร้นแค้น อัดคักขัดสน ในขณะที่เดียวกันก็มีปัจจัยที่ดึงดูด (pull factors) จากภาคอุตสาหกรรมในเมืองใหญ่ เป็นแหล่งที่พอจะมีรายได้ แม้ว่าจะไม่ได้สูงมากมายนักก็ตาม

6.4.2 การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินและระบบกรรมสิทธิ์

จากเหตุปัจจัยที่กล่าวข้างต้น ประมาณ 10 ปีที่ผ่านมา เกิดการเปลี่ยนแปลงกับพื้นที่ของชุมชนบางแก้วอย่างมากมาช นาทิเคยเห็นเขี้ยวชะอุมในช่วงปีเก่า และเหลืออร่ามในช่วงเก็บเกี่ยว นับวันจะมีให้เห็นน้อยลง นอกจากการทิ้งร้างแล้วนั้น ยังมีกิจกรรมอื่นเข้ามาแทนที่มากมาย ซึ่งสามารถอธิบายกิจกรรมหลักที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินทำนา ได้ดังนี้

1. การเปลี่ยนพื้นที่นาเป็นพื้นที่ไร่่นาสวนผสม โดยเฉพาะบริเวณชุมชนบางแก่วตอนล่าง (พื้นที่ติดฝั่งทะเลสาบสงขลา) และเปลี่ยนเป็นสวนยางพารา ในบริเวณชุมชนบางแก่วตอนบน (พื้นที่

ที่ติดต่อกับตำบลแม่ขรี) แต่การทำไร่นาสวนผสม ถ้าเกษตรกรไม่มีหนี้สิน สามารถอยู่ได้ พอมีพอกิน ซึ่งในความเป็นจริงแล้วส่วนใหญ่ไม่ได้เป็นเช่นนั้น แม้ว่าเกษตรกรที่เคยทำนามาก่อนจะเปลี่ยนกิจกรรมไปทำไร่นาสวนผสมมากขึ้น ดูเหมือนจะดีกว่าการทำนาเป็นอาชีพหลัก ดังกล่าวแล้ว แต่เกษตรกรดังกล่าวก็ยังคงประสบกับปัญหาหลาย ๆ ประการที่จะต้องต่อสู้ คล้าย ๆ ปัญหาเดิมคือ ภาวะราคาสินค้าเกษตรที่ผลิตไม่แน่นอน อย่างกรณีของผู้ใหญ่ประกอบ ซึ่งเป็นแกนนำคนหนึ่งของพื้นที่บางแก้วที่เปลี่ยนที่ดินทำนาบางส่วนมาเลี้ยงปลา ปลูกผัก และไม้ผล ตามชื่อที่เรียกว่า ไร่นาสวนผสม โดยหวังว่าจะมีสภาพเศรษฐกิจที่ดีกว่าการทำนาเมื่อก่อน ไซในกรณีของผู้ใหญ่ประกอบ เนื่องจากผู้ใหญ่ มีความสามารถในการจัดการทำให้สามารถวางแผนได้ว่าจะปล่อยปลาลงเลี้ยงเมื่อไร เมื่อถึงเวลาจับจึงจะขายปลาได้ราคาดี แต่สำหรับเกษตรกรจำนวนมากไม่ใช่เพราะเขาเหล่านั้นยังขาดเทคนิค ขาดความรู้ในหลาย ๆ ด้าน แต่ที่มีการใช้ที่ดินในการทำไร่นาสวนผสม ส่วนหนึ่งเพราะมีความช่วยเหลือจากรัฐลงมา ซึ่งก็เป็นแรงจูงใจให้เกิดการปรับเปลี่ยนที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่มีอามองข้าม เพราะการสนับสนุนของรัฐไว้ในรูปของทุนที่เกษตรกรมีอามองข้ามได้ภายใต้สภาวะที่เขาประสบ

สำหรับพื้นที่สวนยางพารา แม้ว่าสภาพดินบางส่วนไม่เหมาะสมต่อการเพาะปลูก เกษตรกรไม่มีทางเลือกอื่น หรือเห็นว่ายางน้อยก็เป็นทางเลือกที่ดีกว่าอย่างอื่น เนื่องจากอย่างไรเสียมีผลผลิตก็ขายได้แม้ว่าราคาจะไม่จูงใจก็ตาม จึงต้องจำใจปลูก จากการสังเกตในพื้นที่ที่มีที่นาจำนวนหนึ่งไม่น้อยถูกเปลี่ยนไปเป็นสวนยางพาราและหลายครั้งต้องประสบกับภาวะน้ำขังเพราะพื้นที่ไม่เหมาะสม ดังที่กล่าวแล้ว เมื่อสภาพพื้นที่ไม่เหมาะสม ผลผลิตที่ได้ก็ไม่ดีเท่าที่ควร ส่งผลต่อประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากรที่ดิน

2. สำหรับพื้นที่ที่ทิ้งร้างว่างเปล่า กิจกรรมการเกษตรที่เหมาะสมกับพื้นที่ในตอนนี ชาวบ้านกล่าวว่า "การเลี้ยงโคเนื้อพื้นเมือง" กำลังเป็นที่สนใจ และรายได้จากการเลี้ยงสามารถทำให้เกษตรกรอยู่ได้ระดับหนึ่ง จากตัวอย่างนี้พอจะเห็นได้ว่าเกษตรกรหรือชาวนา ก็ต้องปรับตัวตลอดเวลา เพื่อความอยู่รอด และพยายามหาทางเลือกใหม่ที่ดีกว่าเดิม

เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดิน สำหรับช่วงหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ทำนาข้าวเป็นการเลี้ยงกุ้งกุลาดำ ของลุ่มทะเลสาบในฝั่งอำเภอกระโดน อำเภอสังขละบุรี ดังที่กล่าวแล้วในบทที่ 3 ยังผลให้มีผู้คนบางกลุ่มขยายพื้นที่ดังกล่าวเข้ามาฝั่งจังหวัดพัทลุง โดยพื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ในอำเภอปากพะยูน ซึ่งเป็นเขตต่อกับบางแก้ว แต่การเข้ามาของกิจกรรมดังกล่าวต้องหยุดชะงักไปสำหรับบริเวณนี้ เนื่องจากได้ถูกแบ่งโซนของการเลี้ยงเอาไว้ จะเป็นความโชคดีของชุมชนหรือไม่นั้น หลาย ๆ กลุ่มยังคงมีการถกเถียงกันอยู่ และยังถือว่าเป็นพื้นที่ล่อแหลมสำหรับกิจกรรมดังกล่าว การรอคอยโอกาสยังคงมีอยู่เรื่อยมา

และจากพื้นที่หลายส่วนของชุมชนบางแก้วเป็นพื้นที่ทุ่งสงวนสาธารณะ โดยเฉพาะพื้นที่ทุ่งครองชีพ เคยมีการเสนอให้เป็นที่ตั้งของมหาวิทยาลัยทักษิณในปี 2537 (คณะกรรมการพัฒนากิ่งอำเภอบางแก้ว, 2537) แต่ต้องระงับไป จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2544 ได้มีการเสนอโปรดเกล้าถวายที่ดินจำนวนหนึ่งให้แก่โครงการพระราชดำริของสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ทรงพระกรุณาให้จัดสร้างฟาร์มตัวอย่าง เพื่อช่วยเหลือด้านอาชีพแก่เกษตรกรในชุมชน สร้างงาน สร้างรายได้ และฝึกฝนอาชีพให้แก่ชุมชน และเป็นการพัฒนาพื้นที่ให้กลับมาสามารถปลูกข้าวที่มีชื่อเสียง ได้อีกครั้ง

สำหรับทิศทางและแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินของชุมชนบางแก้วในอนาคต น่าจะมีการเปลี่ยนจากพื้นที่นา ไปทำไร่นาสวนผสมมากขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากเหตุปัจจัยที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น ประกอบกับทิศทางของการพัฒนาที่พยายามส่งเสริมให้เกษตรกรดำรงอยู่ด้วยความพอเพียง

6.4.3 การมีส่วนร่วมของชุมชนบางแก้วเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

เป็นที่น่าแปลกใจว่าความตื่นตัวของชุมชนและการมีส่วนร่วมของชุมชนในเรื่องต่าง ๆ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรของบางแก้ว แทบจะมีน้อยมาก เมื่อเทียบกับกรณีชุมชนตะโหมดที่ได้กล่าวแล้วในบทที่ 4 ที่ชุมชนค่อนข้างรวมตัวกันได้และแสดงออกให้ถึงพลังของชุมชนที่จะต่อสู้กับปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น การต่อรองกับรัฐและอื่น ๆ เหตุผลหนึ่งที่พอจะกล่าวได้ก็คือธรรมชาติของพื้นที่แตกต่างกัน ทรัพยากรธรรมชาติ ที่ดินป่าไม้ ใน 2 ชุมชนนี้แตกต่างกัน ในชุมชนตะโหมด เป็นชุมชนที่พึ่งพิงป่าสูงมาก ในด้านอาชีพและวิถีชีวิต ผลกระทบจากการทำลายทรัพยากรฯ ในเชิงลบค่อนข้างชัดเจน และที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ การที่องค์กรชุมชนจะเข้มแข็งสร้างพลังชุมชนได้ ชุมชนจะต้องมีผู้นำที่เป็นที่ยอมรับ และเป็นผู้เสียสละเพื่อส่วนรวมอย่างจริงจัง

6.5 สรุป

โดยสรุป การใช้ประโยชน์ที่ดินหลักของชุมชนในปัจจุบัน คือ การทำนา (มากกว่า 80%) โดยเฉพาะที่ตำบลนาปะขอ รองลงมาทำสวนยางพาราและไม้ผล ในยุคก่อน (พ.ศ. 2442-2489) ชุมชนพื้นเพเดิมของบางแก้ว ยังคงใช้ชีวิตแบบเรียบง่ายพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติ การทำนาในสมัยนั้นใช้วิธีการผลิตแบบดั้งเดิม ชาวนาส่วนใหญ่มีนาไม่มาก ชาวนาที่มีพื้นที่นามากจำเป็นต้องจ้างแรงงานจากฝั่ง อ.ระโนด สทิงพระ และสิงหนคร มาช่วยเก็บเกี่ยวข้าว การจับจองที่ดินของคนจีนในชุมชนจะแตกต่างจากของคนไทย จะให้ความสำคัญกับระบบน้ำมาก มีการทำ “นบจีน” และใช้เครื่องจักรในการทำนา ช่วงแรกไม่มีโรงสีข้าว จนกระทั่ง ปี 2471 คนจีนได้ตั้งโรงสีข้าว จนเรียกติดปากว่า “โรงสีข้าวใหญ่บางแก้ว” ทำให้การค้าข้าวของบางแก้วโด่งดังมากจน “ข้าวบางแก้ว” เป็นที่รู้จักส่งไปขายถึงกรุงเทพฯ และจังหวัดทางภาคใต้ที่ติดต่อกับประเทศมาเลเซีย จากบทบาทของคนจีนในพื้นที่

ที่ทำให้คนไทยในชุมชนบางแก้ว รับผิดชอบการผลิตเพื่อขายได้รวดเร็วกว่าในชุมชนอื่นๆ ของกลุ่มทะเลสาบ แต่ประมาณปี พ.ศ. 2483-2484 คนจีนต้องขยับขยายออกไปจากพื้นที่บางแก้ว เพราะถูกเบียดเบียนจากคนไทย ราคาข้าวตกต่ำ รัฐบาลสมัยจอมพล ป. ออกกฎหมายห้ามมิให้คนต่างด้าวถือครองที่ดินทำกินเกินกว่าที่ได้กำหนด และปัญหาภายในของบริษัทเอง

หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 จนถึงปัจจุบัน แม้ว่าการใช้ประโยชน์ที่ดินหลักในชุมชนบางแก้วยังคงทำนา แต่รูปแบบการผลิตเริ่มเปลี่ยนไป หลังจากการอพยพออกไปของชาวจีน สิ่งที่หลงเหลืออยู่ไว้ให้คนไทย คือ วัฒนธรรมการผลิตเพื่อขาย การผลิตข้าวเพื่อขายเพิ่มขึ้นจากการขยายพื้นที่ปลูกและการใช้เทคโนโลยีมากขึ้น หลังปี พ.ศ. 2500 เป็นต้นมา มีการใช้รถแทรกเตอร์และควายเหล็กตามมา มีระบบชลประทานในชุมชนบางแก้ว ช่วงปี พ.ศ. 2511-2514 และที่สำคัญมีการใช้ข้าวพันธุ์ดีควบคู่กับปุ๋ย ยากำจัดศัตรูข้าว จากการใช้เทคโนโลยีในการผลิตข้าวมากขึ้น ทำให้ต้นทุนของชาวนาสูงขึ้น เมื่อเทียบกับผลผลิตที่ได้และราคาข้าวแล้วชาวนาอยู่ในฐานะที่ลำบาก นอกจากราคาไม่พอใจแล้ว การใช้ประโยชน์ที่ดินในการทำนาในชุมชนบางแก้วยังประสบกับปัญหาดินเสื่อมคุณภาพ ปัญหาศัตรูข้าว ขาดแคลนน้ำ แม้จะมีระบบชลประทานก็ไม่สามารถแจกจ่ายน้ำได้ทั่วถึงและเพียงพอเป็นประเด็นความล้มเหลวของนโยบายรัฐ ประกอบกับพื้นที่ถือครองทำนาต่อครัวเรือนลดลงจากการเพิ่มขึ้นของประชากร ทำให้ชาวนาจำเป็นต้องปรับตัวเพื่อความอยู่รอด ชาวนาบางส่วนเปลี่ยนไปทำไร่นาสวนผสม และปลูกยางเพิ่มขึ้นในนาที่ดอน และที่สำคัญชาวนาละทิ้งนา ปล่อยให้ให้นาร้างมีน้ำขังน้ำไว้ ออกไปทำงานในภาคอุตสาหกรรมในเมืองหาดใหญ่-สงขลา

บรรณานุกรม

เอกสารชั้นต้น

หนังสือราชกิจจานุเบกษา เล่ม 115 ตอนพิเศษ 125ง (17 ธ.ค. 2541) : 125 - 131.

กรมที่ดิน, กระทรวงมหาดไทย. 2544. วิวัฒนาการการออกโฉนดที่ดินและงานทะเบียนที่ดิน :

กรุงเทพฯ.

คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ. 2542. ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น : ความเป็นมาของอำเภอสำคัญในประวัติศาสตร์ภาคใต้. กรุงเทพฯ.

คณะกรรมการพัฒนากิ่งอำเภอบางแก้ว. 2537. เอกสารนำเสนอที่ดิน จัดตั้งมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒทักษิณ. จังหวัดพัทลุง.

ปรีชา จันทรมณี, 2536. วัฒนธรรมที่ปรากฏในประวัติชื่อบ้านในเขต กิ่ง อ.บางแก้ว จ.พัทลุง. ปริญญาานิพนธ์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ภาคใต้. กรุงเทพฯ.

พรรณณี ฉัตรพลรักษ์และคณะ. 2529. สังคมจีนในประเทศไทย : ประวัติศาสตร์เชิงวิเคราะห์. บริษัท
โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด. กรุงเทพฯ.

วินัย สุทธิส. 2538. ภูเขา ร่องราบและทะเล : วิถีแห่งความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของชุมชน
รอบทะเลสาบสงขลา. วารสารทักษิณคดี ปีที่ 4 ฉบับที่ 3 ก.พ. - ก.ค. 2538.

วรศักดิ์ มหัทธโนมล, บรรณาธิการ. 2539. การเมืองจีนสยาม : การเคลื่อนไหวทางการเมืองของชาว
จีนโพ้นทะเลในประเทศไทย ค.ศ. 1924-1941. กรุงเทพมหานคร : สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลง
กรณ์มหาวิทยาลัย.

ศรีสุนทร ช่วงสกุล. 2542. การศึกษาแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ในจังหวัดพัทลุง. ภาควิชาสา
รตศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. สงขลา.

สำนักงานเกษตรอำเภอบางแก้ว. 2544. สถิติการเกษตรอำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง. พัทลุง.

สมภพ มานะรังสรรค์. 2541. นโยบายข้าวในช่วงก่อนการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่ง
ชาติ. วารสารเศรษฐศาสตร์ธรรมศาสตร์ ปีที่ 16 ฉบับที่ 4 ธ.ค. 2541.

สุภาพร มาละมัย และวันชัย พุทธทอง. 2540. ห้องนาที่ไร่คนทำนา. วารสารแลได้ ปีที่ 8 ฉบับที่ 37
เมษายน 2540.

เอกสารประกอบการประชุมหมู่บ้าน. 2543. ประวัติตำบลนาปะขอ.

บุคลากร

สัมภาษณ์พระครูภาดิม (เจ้าอาวาสวัดเขียนบางแก้ว เจ้าคณะประจำตำบล) วัดเขียนบางแก้ว ตำบล
จองถนน อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง สัมภาษณ์วันที่ 5 กันยายน 2544.

สัมภาษณ์นายกมล ชูช่วย. บ้านเลขที่ 110 หมู่ 8 ตำบลนาปะขอ อำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง
สัมภาษณ์วันที่ 19 พฤษภาคม 2544.

สัมภาษณ์นายกลาย สมบัติมาก. บ้านเลขที่ 282 หมู่ 1 ตำบลนาท่ามะเดื่อ อำเภอบางแก้ว จังหวัด
พัทลุง สัมภาษณ์วันที่ 27 เมษายน 2545.

สัมภาษณ์นายเกล่อม บ้านเลขที่ 17 ม.2 ตำบลนาปะขอ อำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง. สัมภาษณ์วันที่
- ตุลาคม 2544.

สัมภาษณ์นายเกล่อม มุสิกโรจน์. บ้านเลขที่ 290 หมู่ 1 ตำบลท่ามะเดื่อ อำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง
สัมภาษณ์วันที่ 4 กันยายน 2544.

สัมภาษณ์นายเชียว อินทรสมบัติ บ้านเลขที่ - หมู่ 10 ตำบลนาปะขอ อำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง
สัมภาษณ์วันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2545.

- สัมภาษณ์นายเจือ ชุนฤทธิ์. บ้านเลขที่ 144/1 หมู่ 6 ตำบลนาปะขอ อำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง
สัมภาษณ์วันที่ 19 พฤษภาคม 2544.
- สัมภาษณ์นายหุ้ม ฉันทการี. บ้านเลขที่ 38 หมู่ 2 ตำบลนาปะขอ อำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง
สัมภาษณ์วันที่ 5, 11 กันยายน 2544.
- สัมภาษณ์นายบุญชอบ ไชยวรรณ บ้านเลขที่ - หมู่ที่ 1 ตำบลท่ามะเดื่อ อำเภอบางแก้ว จังหวัด
พัทลุง. วันที่ 22 พฤษภาคม 2545 และอีกหลายครั้ง.
- สัมภาษณ์นายประกอบ แดงปรก บ้านเลขที่ 130/2 หมู่ที่ 6 ตำบลนาปะขอ อำเภอบางแก้ว จังหวัด
พัทลุง. วันที่ 19 พฤษภาคม 2544 และ 17 ตุลาคม 2544 และอีกหลายครั้ง.
- สัมภาษณ์นายประดับ มุสิกะสง. บ้านเลขที่ หมู่ ตำบลเขาชัยสน อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง
สัมภาษณ์วันที่ 5 กันยายน 2544.
- สัมภาษณ์นายประวิทย์ ประถมทอง. บ้านเลขที่ 280 หมู่ 8 ตำบลนาปะขอ อำเภอบางแก้ว จังหวัด
พัทลุง สัมภาษณ์วันที่ 19 พฤษภาคม 2544 .
- สัมภาษณ์นายประสิทธิ์ เข็มสุวรรณ. บ้านเลขที่ 291 หมู่ 8 ตำบลนาปะขอ อำเภอบางแก้ว จังหวัด
พัทลุง สัมภาษณ์วันที่ 26 เมษายน 2544 และ 19 พฤษภาคม 2544.
- สัมภาษณ์นายปรีชา เอียดสุข บ้านเลขที่ 11 หมู่ที่ 11 ตำบลนาปะขอ อำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง
วันที่ 22 พฤศจิกายน 2544.
- สัมภาษณ์นายเปลื้อง มนตรี บ้านเลขที่ 25 หมู่ที่ 1 ตำบลท่ามะเดื่อ อำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง. วัน
ที่ 22 พฤษภาคม 2545.
- สัมภาษณ์นายฝัน ไชยวรรณ บ้านเลขที่ 63 หมู่ 13 ตำบลนาปะขอ อำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง
สัมภาษณ์วันที่ 4 กันยายน 2544.
- สัมภาษณ์นายเพชร ไชยวรรณ. บ้านเลขที่ 62 หมู่ 13 ตำบลนาปะขอ อำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง
วันที่ 4, 12, 19 กันยายน 2544 และ วันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2545 และอีกหลายครั้ง.
- สัมภาษณ์นายเพชร ภูมิ. บ้านเลขที่ หมู่ 10 ตำบลนาปะขอ อำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง. วันที่ 19
พฤษภาคม 2544 และ 13 กุมภาพันธ์ 2545.
- สัมภาษณ์นางพวม ไชยวรรณ. บ้านเลขที่ 63 หมู่ 13 ตำบลนาปะขอ อำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง
สัมภาษณ์วันที่ 12 กันยายน 2544.
- สัมภาษณ์นายรพินทร์ ภูมิ. บ้านเลขที่ 152/2 หมู่ 8 ตำบลนาปะขอ อำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง
สัมภาษณ์วันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2545.
- สัมภาษณ์นางละมัย วุ่นฝ้าย. บ้านเลขที่ 34/1 หมู่ 2 ตำบลนาปะขอ อำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง
สัมภาษณ์วันที่ 18 กันยายน 2544.

โครงการวิจัยเรื่อง วิวัฒนาการของการใช้ประโยชน์ที่ดินและป่าไม้บริเวณลุ่มทะเลสาบสงขลา 157

สัมภาษณ์นายเลื่อน เพชรมีค่า. บ้านเลขที่ 211 หมู่ 8 ตำบลนาปะขอ อำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง
สัมภาษณ์วันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2545.

สัมภาษณ์นายวิเชียร สุวรรณรัตน์. บ้านเลขที่ 229/1 หมู่ 8 ตำบลนาปะขอ อำเภอบางแก้ว จังหวัด
พัทลุง สัมภาษณ์วันที่ 19 พฤษภาคม 2544.

สัมภาษณ์นายสมนึก คงศรีทอง. หัวหน้างานส่งเสริมฯ สำนักงานเกษตรอำเภอบางแก้ว อำเภอบาง
แก้ว จังหวัดพัทลุง สัมภาษณ์วันที่ 26 เมษายน 2544.

สัมภาษณ์นายสมปราชญ์ มุสิกรักษ์. บ้านเลขที่ 293/4-5 หมู่ 1 ตำบลท่ามะเค็ด อำเภอบางแก้ว
จังหวัดพัทลุง สัมภาษณ์วันที่ 19 พฤษภาคม 2544.

การสนทนากลุ่ม หมู่ที่ 6, 8 ตำบลนาปะขอ อำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง วันที่ 19 พฤษภาคม. 2544.

สัมภาษณ์ร่วมกับชุมชน “โครงการวิวัฒนาการการใช้ประโยชน์ที่ดินและป่าไม้ฯ อำเภอตะโหมด
จังหวัดพัทลุง” เมื่อวันที่ 27 เมษายน 2545.